

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Závěrečná evaluační zpráva projektu

Preventivní sociální práce v Ralsku

registrační číslo CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597

prioritní osa OPZ 03.2 Sociální začleňování a boj s chudobou

období realizace projektu: 01. 09. 2020 – 30.06.022, prodloužení do 31. 08. 2022

příjemce dotace: Město Ralsko

Klíčová aktivita 07: Evaluace

Evaluátor: **Bc. Jaromír Kolářík**

Kontakt: jardakolarik@seznam.cz

Srpen 2022

Obsah

1. Úvod do evaluace jako klíčové aktivity projektu	4
1.1. Cíle dokumentu Průběžná evaluační zpráva projektu jsou	4
1.2. Představení dodavatele evaluace	4
1.3. Metodologický postup zpracování ZEZ.....	6
2. Kontextové údaje Ralska	7
3. Zhodnocení realizace projektu	11
3.1. EO1 Umožňuje návrh projektu a jeho logické vazby očekávat dosažení žádoucích změn?11	11
3.2. EO2 Probíhala realizace klíčových aktivit projektu v souladu s plánem?.....	14
KA 01 Motivace, oslovení a zapojení cílové skupiny	14
KA 02 Analýza dluhové situace CS a posílení kompetencí CS v oblasti financí a KA 03 Individuální práce s klienty (CS)	15
KA 04 Preventivní práce s mládeží a setkávání mladých osob 15+	18
KA 05 Zvyšování kompetencí klientů (CS) v oblasti bydlení, prevence ztráty bydlení	19
KA 06 Tvorba edukačních a informačních materiálů k oblasti dluhů a prevence ztráty bydlení ..	20
KA 07 Evaluace	20
3.3. EO3 Jaké (očekávané i neočekávané) faktory významně ovlivňovaly realizaci projektu a jakým způsobem (pozitivně/negativně)?	22
3.3.1. Pozitivně ovlivňující faktory.....	22
3.3.2. Negativní faktory aktuálně zasahující celou ČR.....	23
3.3.3. Negativní faktory v oblasti projektové spolupráce a koordinace.....	24
3.3.4. Negativní faktory ze strany účastníků podpory.....	24
3.4. EO4 Jaký byl přínos projektu vnímaný cílovými skupinami?.....	27
3.4.1. Kontextová situace pohledem účastníků	27
3.4.2. Naplnění očekávání od vstupu do projektu.....	28
3.4.3. Vnímaná významnost podpory u účastníků projektu dle typů podpory	29
3.4.4. Celkové vnímání aktivit projektu pohledem účastníků	31
4. Návaznost a udržitelnost projektu	33
5. Persony – lidské příběhy	34
5.1. V dluhové pasti – lidské příběhy	34
5.1.1. V dluhové pasti s dalšími problémy – řešení úpadkem a povoleným oddlužením	35
5.2. Poznatky z praxe pomoci klientům dluhové poradny.....	37

6. Závěry a doporučení.....	40
Seznam zkratk.....	46
Zdroje zpracování PEZ	47
Příloha 1 Zpravodaj Dnešní Ralsko – informace k projektu v místním tisku	49
.....	52
Příloha 2 web města k projektu.....	55
Příloha 3 Závěrečný dotazník pro účastníky projektu	57

Seznam obrázků

Obrázek 1 Index rozsahu sociálního vyloučení v obcích ČR v roce 2019.....	9
Obrázek 2 Změna mezi roky 2016 a 2019 v ukazatelích o exekucích v Ralsku	10
Obrázek 3 Výpis z Mapy exekucí (zdroj dat: Exekutorská komora ČR)	10
Obrázek 4 Umístění městských částí Plouznice a Náhlov a jejich dostupnost po veřejných komunikacích.....	22
Obrázek 5 Podpora rodiny při účasti na projektu	25
Obrázek 6 Oblast získání podpory	27
Obrázek 7 Co mě v posledních letech trápí nejvíce	28
Obrázek 8 Co pro mě vstup do projektu znamenal.....	29
Obrázek 9 Vnímaná významnost individuální podpory klienty	30
Obrázek 10 Celkové vnímání aktivit projektu účastníky	32
Obrázek 11: Detailní přehled exekucí v Ralsku k roku 2019	42

1. Úvod do evaluace jako klíčové aktivity projektu

Shrnutí: klíčová aktivita 07 Evaluace je v projektu Preventivní sociální práce v Ralsku realizována prostřednictvím externího evaluátora. Externí evaluátor zajišťuje zpracování evaluačního plánu (EP), průběžnou evaluační zprávu (PEZ) a závěrečnou evaluační zprávu (ZEZ). Rozpočet na evaluaci je 120 000 Kč, tj. cca 3 % z celkového rozpočtu projektu. Projekt byl zahájen v září 2020.

Průběžná evaluační zpráva (PEZ) navazuje na evaluační plán (EP) zpracovaný na přelomu roku 2020 a 2021. Návazně bude dle harmonogramu evaluačních výstupů zpracována ještě ZEZ do srpna 2022.

Realizace projektu i provedení aktivit evaluace je od samého zahájení (září 2020) ovlivňováno povinnými a doporučenými vládními opatřeními v souvislosti s pandemií koronaviru SARS-CoV-2, které omezují kontakty mezi osobami na nezbytně nutnou míru. Podklady pro PEZ z tohoto důvodu byly v březnu 2021 po vyhlášení nouzového stavu s jeho mimořádnými opatřeními (omezení volného pohybu osob) zajišťovány především elektronicky a telefonicky, bez návštěvy evaluátora na místě realizace.

1.1. Cíle dokumentu Průběžná evaluační zpráva projektu jsou

1. procesní zhodnocení průběhu realizace projektu
2. zajištění podkladů a zhodnocení dílčích výsledků projektu

1.2. Představení dodavatele evaluace

Zpracovatel evaluace Bc. Jaromír Kolářík se podílel v úvodu realizace na projektu na sběru dat a podkladů pro vytvoření úvodní evaluační zprávy, teorie změny projektu a nastavení evaluačního harmonogramu projektu. Následně spolupracoval s externí evaluátorkou Ing. Michaelou Zimandlovou, která je zpracovatelkou průběžné evaluační zprávy (PEZ).

Bc. Jaromír Kolářík má cca 20 let praxe v oblasti sociálního začleňování, prevence kriminality a prevence sociálně patologických jevů. Praxi získal především v ohrožených regionech jako jsou Karlovarský a Moravskoslezský kraj, je lektorem a supervizorem v projektech zaměřených na sociální začleňování a evaluátorem projektů věnovaných problematice sociálního začleňování. K jeho činnostem patří mimo jiné:

Preventivní sociální práce v Ralsku, reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597

Projekt je spolufinancován z finančních prostředků EU, prostřednictvím ESF, Operační program Zaměstnanost, státního rozpočtu ČR a rozpočtu města Ralska

- **Statutární město Mladá Boleslav:** Evaluace projektu Asistenti prevence kriminality Mladá Boleslav (2020-2021)
- **Město Kroměříž:** Evaluace projektu Asistenti prevence kriminality města Kroměříž (2017–2020)
- **Statutární město Karlovy Vary:** Odborný lektor a supervizor projektu Asistenti prevence kriminality města Karlovy Vary (2019–2021)
- **Město Budišov nad Budišovkou:** Odborný lektor a supervizor projektu Prevence kriminality a sociálně patologických jevů Budišov nad Budišovkou (2018–2022)
- **Ministerstvo vnitra, Odbor prevence kriminality:** Evaluace projektu *Domovník – preventista, účinný nástroj sociálního začleňování a podpory sociálně situační prevence v obci (2017-2020)*
- **Ministerstvo vnitra, Odbor prevence kriminality:** spoluautor Metodiky výběru, přípravy a činnosti domovník – preventista (2017–2020)
- **Ministerstvo vnitra, Odbor prevence kriminality:** odborný lektor v projektu Asistent prevence kriminality II.

Dodavatel evaluace zodpovídá za zpracování i kvalitu, připravuje podklady pro sběr dat, vyhodnocuje je a formuluje zjištění. Realizační tým evaluátorovi poskytuje součinnost, podílí se na sběru dat v terénu a jeho průběžném pozorování.

1.3. Metodologický postup zpracování ZEZ

Proces sběru dat pro účely zpracování do ZEZ proběhl osobní i elektronickou formou:

- Pozorování na místě opakovaně provedla i pro účely evaluace manažerka projektu a odborná garantka projektových aktivit.
 - Na sběru dat od účastníků projektu se aktivně podílel místní realizační tým (zejm. odborný garant, aktivizační pracovníce, preventistka ztráty bydlení a dluhový poradce), kteří zajistili sběr informací do evaluátorem připravených dotazníkových archů (Příloha 3)
 - Komunikace s evaluátorem probíhala především emailem, online konferencí přes Teams, telefonicky
- Realizační tým měl možnost připomínkovat draft ZEZ.
- Evaluátor provedl rešerši primárních zdrojů dat o účastnících projektu a dalších podpořených osobách bez podepsané Dohody o účasti na projektu, které ale větší, než bagatelní podporu projektem obdržely. Jde zejména o záznamy z činnosti dluhové poradny ve formě Individuálních plánů klientů, sociálních anamnéz a detailních záznamů z poskytované podpory ve všech dotčených oblastech (dluhové poradenství, prevence ztráty bydlení a aktivity věnované mladým osobám 15+).
 - Evaluátor provedl rešerši sekundárních zdrojů, zejména se jedná o písemné informace města Ralsko (čtvrtletník Dnešní Ralsko za období duben 2021 až červenec 2022, web města Ralsko, oficiální FB stránka města Ralsko včetně komentářů veřejnosti k jednotlivým příspěvkům) a externí informace o městě Ralsko (video a články o Ralsku zveřejněné na internetu různými autory dohledatelné přes vyhledávače Google a Seznam, články a dokumenty Agentury pro sociální začleňování a její evaluační zprávy), a také dluhové mapy Exekutorské komory, data ČSÚ, ad.

Pro evaluaci projektu byly naformulovány 4 evaluační otázky, z nichž první se zabývá vyhodnocením logiky a nastavení projektu, druhá se zaměřuje na jeho procesní zhodnocení, třetí specifikuje faktory (ne)úspěchu a čtvrtá sleduje dosažení výsledků.

Vzhledem k rozsahu a zaměření projektu byly pro sběr a vyhodnocení dat využity především kvalitativní metody (rešerše záznamů, rozhovory s otevřenými otázkami a dotazníky umožňující zpracování některých odpovědí v grafech). Zvláštní pozornost byla v ZEZ věnována analýze a anonymizaci konkrétních lidských příběhů, životních situací a jejich reálnému vývoji, které vedly účastníky ke vstupu do hodnoceného projektu.

Preventivní sociální práce v Ralsku, reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597

Projekt je spolufinancován z finančních prostředků EU, prostřednictvím ESF, Operační program Zaměstnanost, státního rozpočtu ČR a rozpočtu města Ralska

2. Kontextové údaje Ralska

Město Ralsko je tvořeno celkem 7 místními částmi, původními obcemi, na 8 katastrálních územích a jeho rozloha činí více než 170 km.

K 1. 1. 2019 žilo v Ralsku celkem 2 117 obyvatel. Ke vzniku města došlo sloučením původních obcí v bývalém vojenském výcvikovém prostoru v roce 1992. Obyvatelé města jsou jednak starousedlíci z původních obcí, zaměstnanci podniku Vojenských lesů a statků a armády, z velké míry pak i příslušníci migračních vln z 90. let - Volynští Češi, kteří se sem přestěhovali z Ukrajiny a lidé z širšího okolí (Žatec, Mělník, Štětí, Mladá Boleslav), kteří se sem přistěhovali především z důvodů levného nájemného do zrekonstruovaných bytových domů v Ploužnici koncem 90. let. Sociální struktura obyvatel města koresponduje jak s historickým vývojem (migračními vlnami), tak se skutečností velké vzdálenosti mezi jednotlivými sídelními jednotkami – místními částmi. V Hradčanech, Borečku, Ploužnici – oblasti se zástavbou rodinných domů a Hvězdově žijí starousedlíci, nebo nově příchozí v rodinných domech. V Ploužnici a Náhlově jsou vesměs lidé v nájemních bytových domech. Městský úřad sídlí v místní části Kuřivody¹.

Sídliště Ploužnice je dnes tvořeno šesti obydlenými panelovými domy, jedním částečně opraveným a osmi domy, z nichž zbývají pouze betonová torza budov. Na sídlišti dále stojí zbytky / torza objektů školy a dalších budov, kdysi poskytujících technické zázemí. Okolí sídliště obklopují lesy s pozůstatky rozpadlých nebo polorozpadlých vojenských staveb z doby bývalého vojenského prostoru. Dále je na sídlišti ještě několik skeletů objektů bývalé školy a dalších technických budov. Ploužnice je od vzniku obce Ralsko v roce 1992 na území bývalého vojenského prostoru její součástí, jakkoliv se na počátku devadesátých let uvažovalo o připojení Ploužnice k Mimoni. Správní centrum města Ralsko jsou Kuřivody, které jsou od Ploužnice vzdáleny 7 km. Mimoň je vzdálena 3 km. Další problém představují čtyři bytové domy patřící sousední Mimoni. Toto vlastnictví představuje problém v podobě chování a přístupu k bytovému fondu lidmi z řad nájemníků těchto bytových „mimoňských“ domů na území Ralska. V současné době vedení obou měst jedná o možném odkupu těchto bytových domů.

Ralsko, ležící v bývalém vojenském prostoru vojenského prostoru, znamená značné ovlivnění života místních obyvatel. Město je ohromně rozsáhlé (rozlohou je 4. největší v ČR), jednotlivé části nejsou vzájemně propojené. Další komplikaci přináší komplikované vlastnické vztahy k nemovitostem, zničené historické památky, takže je obtížné nalákat turisty s výjimkou vojenských nadšenců ve smyslu hraní si na vojáky a získat tak zdroj peněz z cestovního a turistického ruchu. Ve městě se nelze ubytovat.

¹ Zdroj: Tematický akční plán Ralsko pro oblast prevence kriminality na roky 2020-2022

Preventivní sociální práce v Ralsku, reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597

Projekt je spolufinancován z finančních prostředků EU, prostřednictvím ESF, Operační program Zaměstnanost, státního rozpočtu ČR a rozpočtu města Ralska

Ubytovací možnosti, ale velmi omezené nabízí sousední Mimoň. Bývalý vojenský prostor byl sice s velkými náklady pyrotechnicky asanován, nicméně jeho potenciál dosud zůstává jen málo využit.

Mezi projektovými záměry figuruje i likvidace objektů po sovětské armádě, zkvalitňování veřejného prostoru (obnova infrastruktury na Ploužnici kolem zatím neobývaných domů, hřiště a odpočinková místa ve všech částech města, podpora vzniku maloobchodní sítě včetně nákupního centra na Ploužnici, revitalizace brownfields, podpora cestovního ruchu, výstavba cyklostezek atd.). K projektovým záměrům patří:

- Revitalizace sídliště v Ploužnici (úpravy komunikací, chodníků, parkovišť, veřejného osvětlení, odvodnění a veřejné zeleně ve stávajícím sídlišti).
- Řešení situace kolem bytových objektů, které jsou ve vlastnictví města Mimoň a jsou obývány převážně nepřízpůsobivými občany. Veřejná prostranství však jsou v majetku města Ralsko.

Městská část Náhlov je ve skutečnosti prostorově izolovanou osadou, nacházející se uprostřed lesů na území někdejšího vojenského prostoru Ralsko. Od správního centra města Ralsko v městské části Kuřívody je vzdálena 35 km, neboť je nutné objíždět oficiálně neprůjezdný bývalý vojenský prostor Ralsko.

V celé osadě je podle oficiálních údajů evidováno 29 domů a 22 adres. Často se ovšem jedná o nebytové objekty (sklady zemědělských strojů) nebo rekreační objekty, které nejsou užívány k trvalému bydlení. Rozloha Náhlova je 14,13 km čtverečních (velkou část katastru osady tvoří louky a lesy).

V celém Náhlově není jediný obchod, ani se základními potravinami, pošta, lékař, lékárna, bankomat, školka, škola. V Náhlově končí silnice, dále je průjezdná pouze přes bývalý vojenský prostor, k průjezdu je nutné mít povolení a silnice není v zimě sjízdná. Vzdálenost na úřady do Mimoně tak osciluje mezi 18 km v létě (přes vojenský prostor) a 30 km v zimě (po běžné okresní silnici). Nejbližší služebna městské policie v Ralsku na Ploužnici je odsud vzdálena 30 km, nejbližší služebna OOP PČR ve Stráži pod Ralskem 16 km.

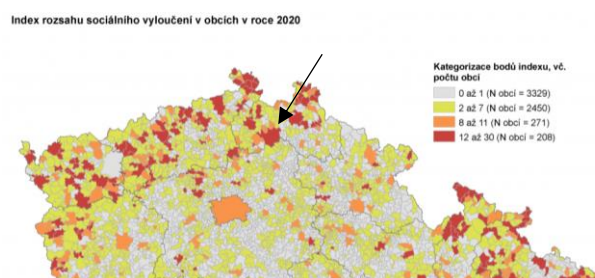
Náhlov je infrastrukturou navázán na město Osečná, vzdálené od obce 5 km po silnici. Zde jsou veškeré služby (obchody, lékař) a také základní škola a mateřská škola, kam docházejí děti z Náhlova. Nejbližší bankomat je v Mimoně (30 km).

Problém působí také to, že Náhlov leží tzv. na hranici bývalých okresů – zatímco město Ralsko jako takové spadá pod obec s rozšířenou působností Česká Lípa, město Osečná již patří do správního obvodu

města Liberce, což městu Ralsko v Náhlově podle slov jeho představitelů komplikuje některá správní rozhodnutí.²

Podle **Indexu rozsahu sociálního vyloučení**³ Agentury pro sociální začleňování patřilo Ralsko v roce 2019 mezi obce s nejvyššími hodnotami (viz obrázek 1). Stejně tak zůstává zařazena i v roce 2020 (novější data nejsou ke dni zpracování ZEZ, 25. 7. 2022, k dispozici).

Obrázek 1 Index rozsahu sociálního vyloučení v obcích ČR v roce 2019

Dlouhodobě je počet obyvatel Ralska v podstatě stabilní s velmi malými výkyvy. ČSÚ uvádí počet obyvatel 2 042 (v roce 2011), 2 121 (v roce 2014), a 2 083 (k 31. 12. 2021), z čehož je 1 833 osob ve věku 15-64 let (tj. věk cílové skupiny projektu)⁴. Současně, ale **stoupá, jak celkový počet exekucí, tak počet osob v exekuci** (792 osob v roce 2019). V exekuci je více než 30 % obyvatel města Ralsko (viz obrázky 2 a 3), z čehož má 45 % osob více než 3 exekuce.

Ke dni zpracování ZEZ, 09.08.2022, data z Mapy exekucí (<http://mapaexekuci.cz/index.php/mapa-2/>) za roky 2020 a 2021 na úrovni obcí nebyla dosud ze strany Exekutorské komory ČR zpřístupněna.

² Zdroj: Příloha č. 2 – Doplnující informace k projektu

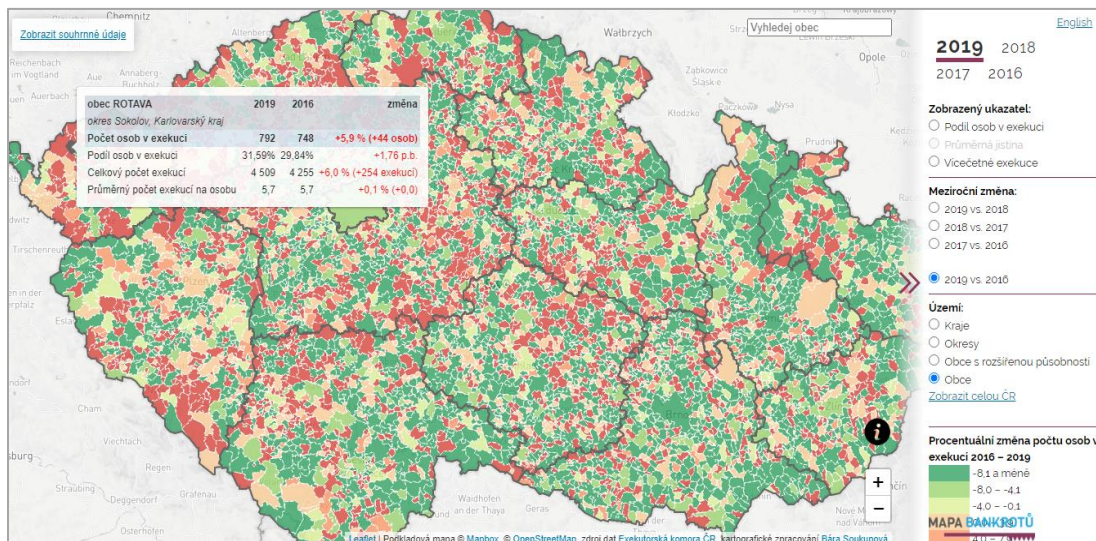
³ https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vyloucení/

⁴ https://www.czso.cz/csu/xl/mesta_a_obce

Preventivní sociální práce v Ralsku, reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597

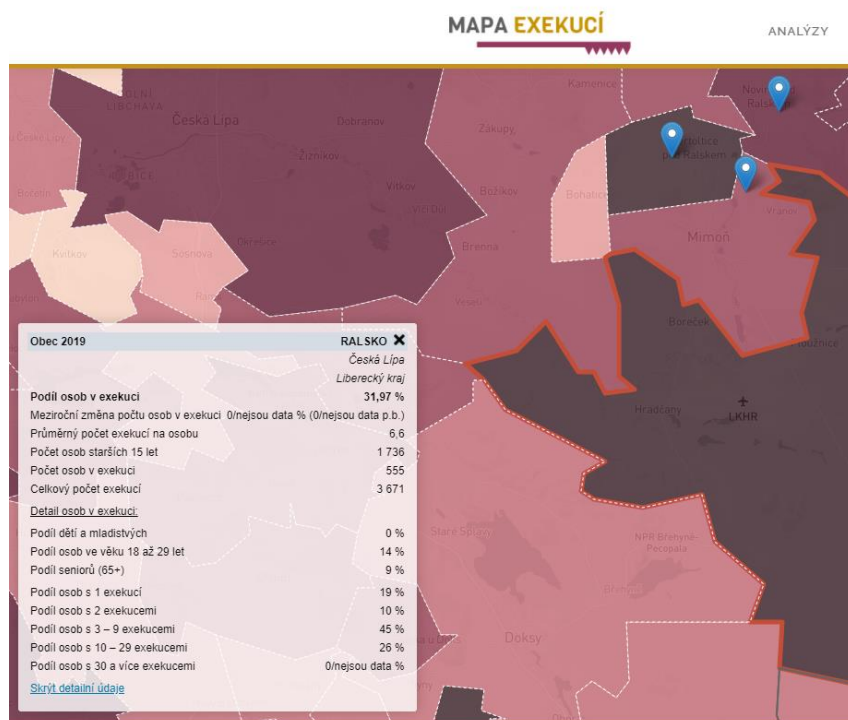
Projekt je spolufinancován z finančních prostředků EU, prostřednictvím ESF, Operační program Zaměstnanost, státního rozpočtu ČR a rozpočtu města Ralska

Obrázek 2 Změna mezi roky 2016 a 2019 v ukazatelích o exekucích v Ralsku

Nejnovější dostupná data na Mapě exekucí k jednotlivým obcím jsou nyní za rok 2019 (obrázek 3 – printscreen mapy).

Obrázek 3 Výpis z Mapy exekucí (zdroj dat: Exekutorská komora ČR)

Preventivní sociální práce v Ralsku, reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597

Projekt je spolufinancován z finančních prostředků EU, prostřednictvím ESF, Operační program Zaměstnanost, státního rozpočtu ČR a rozpočtu města Ralska

3. Zhodnocení realizace projektu

Zhodnocení realizace projektu navazuje na průběžné zhodnocení provedené v PEZ a na stav aktuální v době ukončování projektu. Hodnocení bylo provedeno v návaznosti na strukturu danou v Evaluačním plánu projektu jeho evaluačními otázkami (EO2 až EO5).

3.1. EO1 Umožňuje návrh projektu a jeho logické vazby očekávat dosažení žádoucích změn?

Hodnocený projekt Preventivní sociální práce v Ralsku vykazuje silnou návaznost na poznatky ze Strategie sociálního začleňování města Ralska zpracované ve spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování (ASZ), cílí svým příspěvkem na naplňování jejich cílů. Logika intervence pro odstranění či zmírnění příčin sociálního vyloučení je tím pevně dána, podložena vstupními daty a odbornými i místními zkušenostmi.

Po hledání odpovědi na evaluační otázku (EO1) zda „Umožňuje návrh projektu a jeho logické vazby očekávat dosažení žádoucích změn?“ evaluátor v Evaluačním plánu vypracovaném na začátku realizace projektu konstatoval, že logika intervence je jasná, aktivity, výstupy a výsledky na sebe vhodně navazují a celý projekt má přímou návaznost na strategie.

Spolupráce s ASZ byla pro oblast podpory sociální práce ukončena.

V závěru realizace projektu lze z hlediska jeho logiky na základě praxe usoudit, že:

- Z hlediska rozsahu byly vzhledem ke kapacitě realizačního týmu dobře nastaveny cílové hodnoty výstupů, všechny ukazatele byly mírně překročeny. Odborná garantka projektu uvádí, že oslovených osob je o cca 50 osob více. Zájemci přicházeli sami a na přímo kontaktovali především aktivizační pracovníci. Projekt počítal s oslovením 180 osob.
- Možnosti individuální podpory (KA 02, KA 03, KA 05) poskytnuté především uvedenými KA vhodně a efektivně reagovaly na potřeby a požadavky cílové skupiny a realizační tým projektu individuální způsob práce považuje za mnohem efektivnější, smysluplnější a pružnější, než jsou skupinová školení, edukační práce v podobě besed či workshopů. Lidé jsou v individuálních rozhovorech otevřenější a více dají nahlédnout do svých problémů a práce je tak mnohem rychlejší, cílenější a v každém případě efektivnější. Činnost realizačního týmu nebyla ani

vládními protipandemickými opatřeními omezena. Došlo pouze k organizačním změnám tak, aby se klienti mezi sebou nepotkávali. Domluveny byly vždy schůzky na konkrétní čas.

Potřeby účastníků jsou různé a projekt na ně dokázal flexibilně reagovat. Někde bylo třeba mnohem víc časové intervence, dopátrání skutečností a dokumentů, někde stačilo skutečně pouze poradit a nasměrovat „1000 lidí = 1000 problémů“.

- Možnosti skupinové podpory - intervence plošného charakteru, které jsou v projektu zastoupeny pro mladé osoby 15+ (KA 04), které nerespektují obecně přijímaná pravidla občanského soužití, volí nevhodné strategie dosahování cílů a uspokojování vlastních potřeb, nevhodné komunikační strategie, jsou ohroženy sociálně-patologickými jevy, jako jsou látkové a nelátkové závislosti, drobná kriminalita, násilná činnost, rušení veřejného pořádku, či mají tendence ocitát se v napjatých situacích s majoritou či ostatními členy CS. Aktivizace komunity skrz společné zájmy a potřeby a učení se naplňování vlastních potřeb neagresivním způsobem s respektem vůči druhým. Tyto aktivity bylo v době covidu obtížné realizovat. V podstatě realizační tým využil rozvolnění opatření a pokaždé aktivitu naplánoval a snažil se realizovat. Kromě protipandemických opatření realizaci komplikovala sama cílová skupina (nemoc, karanténa) a osob, které původně o účast na akcích projevoval zájem bylo najednou méně, než se očekávalo apod. Každopádně i přes tyto peripetie se podařilo aktivizační program zahájit a pod vedením aktivizační pracovnice pro něj osoby z cílové skupiny mladých osob 15+ nadchnout. Přesto aktivity skupinového charakteru představovaly obecně problém. Lidé se báli chodit, nechťeli do velkých skupin a shlukovat. Život do normálu se vracel velmi pozvolna. Navíc všichni měli jiné starosti, dopady všech omezení a opatření začali teprve pociťovat.

Externí faktory:

- Vzhledem k reálné situaci, ve které město Ralsko má jen cca 2 000 tisíce obyvatel a zaměstnanci městského úřadu mají v podstatě dokonalou místní znalost, podařilo se dosahovat pozitivních výsledků podpory jednotlivých obyvatel. Vedení města podporuje přípravu navazujících projektů i udržení a projektového týmu. Slovy odborné garantky: Vedení města má zájem se i nadále angažovat v sociální oblasti a v novém programovém období udržet zejména dluhovou poradnu, která má ve městě značný smysl a efektivní dopad.
- negativně se projevil vývoj omezujících vládních opatření v souvislosti s mírněním pandemie Covid-19. V době přípravy projektu nepředstavitelná situace s omezením pohybu osob, zákazem setkávání a pořádání akcí, znemožnila aktivity cílené na zvyšování finanční

gramotnosti, seznamování, setkávání a mírnění napětí mezi minoritami a většinovou společností města, mezi úspěšnými účastníky vzájemně, ad.

V období uvolnění opatření, kdy bylo akce možné zase začít pořádat, se projeví dopady složitějšího kontextového období. Obyvatelé Ralska mají více starostí, jednak došlo v řadě rodin k úmrtím a zdravotním komplikacím v důsledku pandemie, řadě lidí se zhoršily jejich ekonomické vyhlídky (často jde o lidi v prekérních formách zaměstnání, kteří o něj přišli) a přibýly starosti s rostoucími cenami (viz další bod). V důsledku se tím snižuje chuť a ochota se veřejných akcí se vzdělávacím charakterem účastnit, protože se lidé ještě více než dříve zabývají svou akutní individuální situací.

- negativně se projeví změna hospodářské situace rozvíjející se první polovině roku 2022 a dále, která vede ke zdražování (růst cen energií, pohonných hmot, potravin, ad.) a vysoké inflaci. Pro lidi, kteří už byli ve finančních problémech dříve, se situace ještě zhoršuje. Další část lidí, kteří se pohybovali na hranici chudoby, je více ohrožena (mění se i parametry jako je kupní síla obyvatel, nebo podíl výdajů za bydlení na celkovém rozpočtu rodin).

Dluhový poradce k tomu uvádí: „Co se týče dopadů zdražování na obyvatele Ralska, máme obavy, že v důsledku zdražování, nám v dluhové poradně začne klientů ještě přibývat. Při spolupráci s bytovým odborem města víme, že začínají vznikat dluhy na nájemném i u dříve pravidelně platících nájemníků. Navíc, v červenci je termín pro splacení vyúčtování za služby a energie, to jsou často nedoplatky i 10.000 Kč, které rodiny žijící na hraně prostě nemají.“

3.2. EO2 Probíhala realizace klíčových aktivit projektu v souladu s plánem?

Přes všechna nutná omezení, která provázela roky 2020 a 2021 v souvislosti s pandemií koronaviru byl projekt podporující sociální práce v Ralsku realizován v maximální možné míře.

Stanovením cílové hodnoty se projekt zavázal naplnit indikátor (60000) *Celkový počet účastníků* ve výši 15 osob podpořených více než bagatelní podporou (výstup). V závěru projektu (červenec 2022) evidoval karty 28 účastníků s překročenou hranicí bagatelní podpory, přičemž se potýkal i s nedůvěrou, kterou akviziční poradkyně popsala v rozhovoru: „Často se stává, že ti, kdo přijdou, nechtějí podepsat prezenční listinu. Nechtějí udat bydliště. Nechtějí se fotit. Dává nám hodně práce přesvědčit lidi, že je nekontrolujeme, nešpehujeme, že pomoc je anonymní.“

Projekt byl realizován prostřednictvím 7 klíčových aktivit, které byly externími faktory ovlivňovány v různém rozsahu:

KA 01 Motivace, oslovení a zapojení cílové skupiny

KA 1 proběhla dle očekávání a naplnila svůj cíl přímého oslovení a motivace osob z CS k účasti na aktivitách v projektu. V důsledku dlouhých příprav a dokonalé místní znalosti, kdy zaměstnanci sociálního odboru města zjišťovali mezi obyvateli Ralska zájem o podporované služby dlouhodobě, nevznikl ani v počátcích projektu, ani po ztížení situace v době pandemie, problém s oslovením cílové skupiny. Od doby zahájení realizace 09/2020 do 01/2021 (zpracování 3. ZoR) bylo osloveno a s projektem seznámeno 191 osob. Zájem aktivně spolupracovat ve sledovaném období nově projevilo 25 osob. Aktuálně se tak napříč aktivitami projektu spolupracuje s 141 os z CS z toho je 75 % romské etnikum (kvalifikovaný odhad realizátorů). Po roce a půl fungování projektu se lidé často hlásili také sami, nebo přišli na doporučení poté, kdy slyšeli o podpoře od svých známých či sousedů. Zapojení se do projektu pro významnou část účastníků v praxi znamenalo, mimo jiné, nejen bezplatné dluhové poradenství, ale i bezplatné zmapování dluhové situace a bezplatné podání insolvenčního návrhu, což jsou pro účastníky podpory reálné benefity v hodnotě tisíců korun.

Dluhová poradna financovaná z projektu při městském úřadě funguje dobře, je dostupná, zájem o její služby je mezi lidmi s ohledem na možnosti projektu dostatečný a rostoucí. Odborná garantka k tomu v průběhu projektu upřesnila: „V projektu máme cílovou hodnotu 60 osob pro které bude vypracována dluhová a sociální anamnéza, přehled řešených opatření, 10 splátkových kalendářů a 5 insolvenčních návrhů ve fázi podání. My za klienty nemůžeme udělat úplně všechno, musí se podílet, přebírat poštu, jezdit na úřady s dokumenty, často se nám stává, že začneme, ale lidé se v průběhu vytratí, třeba měsíce nereagují, nebo nesplní tu část, která je na nich.“ Klientům dluhové poradny je poskytována komplexní péče. Z kvalitativního zhodnocení „záznamů z poskytovaných činností“, kde je detailně popsáno, co a proč bylo který den s daným klientem řešeno, vyplývá, že lidé se potýkají se situacemi, kterým nerozumí, nevědí, jak je řešit. Důsledky jsou individuálně velmi závažné, jak z finančního hlediska, tak z hlediska každodenního života rodin:

- Klienti často neznají přesně svoji situaci, potřebují pomoci nejen s možnostmi, jak ji řešit, ale ještě před návrhem řešení situaci celkově vyhodnotit.

Příkladem je neznalost počtu a výše vlastních dluhů, oprávněnost věřitelů, neznalost nároku na dávky sociální podpory, neznalost struktury rodinných výdajů apod.

- Současně je ale nutné při pohledu na žádoucí dopady podpory přijmout fakt, že podpora probíhá ve formě dobrovolného poradenství, kdy se klienti mohou radami řídit, ale také je z různých důvodů odmítnout.

Příkladem může být situace, kdy klientem poradny je senior, který je zadlužený a nevychází se svými příjmy, přesto nadále platí vysoké účty za potřeby svého dospělého dítěte.

Anonymizované příklady situací konkrétních klientů jsou uvedeny v kapitole 5 Persony.

Část vzdělávání a informování o možnostech projektu se snažil projektový tým dostat k obyvatelům města např. i prostřednictvím lokálních novin „Dnešní Ralsko“, který je zdarma distribuován všem občanům Ralska. V příloze 1 Dnešní Ralsko jsou uvedeny ukázky článků z posledních měsíců realizace projektu, starší články obsahuje PEZ, všechny články jsou dostupné na webu města v záložce Zpravodaj. U zájemců, kteří se přijdou informovat na možnosti řešení své konkrétní situace, se nejvíce osvědčil individuální přístup. Současně proběhla distribuce informačních letáků a pro obyvatele Ralska je

k dispozici Informační brožura Jak na dluhy, kterou využívá i odborná garantka při individuální práci s klienty. Dluhový poradce spolu s odbornou garantkou uvedl, že spíše než semináře nebo školení se velmi dobře v praxi promítá mnohem jednodušší a efektivnější způsob a tím jsou praktické ukázky sestavení rodinného rozpočtu a jak s ním pracovat. Při té příležitosti se velmi často ukáže neznalost v podobě opakovaných a velmi draze zaplacených výběrů z bankomatu, různé měsíční poplatky za nekonsolidované starší půjčky, telefony s přemrštěnými datovými tarify i pro děti, obrovské účty za cigarety, peníze pro děti na nákup svačiny místo doma připravené... Zde do této aktivity vstupují i aktivizační pracovnice, která v rámci své činnosti s mladými lidmi učí levně nakupovat a vařit tak, aby s měsíčním příjmem vyšli a dokázali rozumně nakoupit, promysle, co budou vařit a s jakými náklady. Tohle všechno dohromady bylo klientům na praktických příkladech vysvětleno a předvedeno, kam vlastní utíkají peníze, za co jsou finance nesmyslně a nehospodárně vynaloženy a proč nevychází na jiné služby dost prostředků. A že se vše dá zvládnout bez dluhu a půjčky. „Prakticky formulujeme konkrétní tipy, kde ušetřit v jejich výdajích, a propočet o kolik jim zbyde víc na řešení jejich dluhu na bydlení, věci pro děti. Tomu oni rozumí lépe než obecněji pojatému finančnímu vzdělávání. Pomáháme i s příjmovou stránkou rodinných rozpočtů, hledáním nabídek zaměstnání a žádostmi o sociální dávky“, uvedla aktivizační pracovnice.

Z hlediska dosahování cílů podpory lze konstatovat, že projekt pomáhá lidem pochopit jejich situaci, splácet dluhy a oddlužit se, pokud to vůči situaci konkrétní osoby umožňují podmínky osobního bankrotu a současně je podporovaný člověk motivovaný a odhodlaný dočasně vydržet omezení s pochopením výhod v dlouhodobé perspektivě.

- Z hlediska úspěšnosti procesu insolvenčních návrhů dluhová poradkyně uvedla: „Nejvíce se nám dařilo u seniorů, kteří jsou zadlužení. Je tam zaručený příjem (důchod). A potom u pracující střední třídy z majority, spíš žen než mužů. Tyto ženy (i samoživitelky) mají trvalý příjem a daří se dluhy vyřešit oddlužením. Na pět let zatnou zuby, vydrží, dluhy se sečtou, dostanou pravidelnou splátku a snaží se. Oddlužení vnímají jako cestu na konec tunelu – když pracují, za pár let se ze své vyčerpávající situace dostanu.“
- Při rozhovoru s realizačním týmem se jako významný faktor úspěšného insolvenčního návrhu také ukázalo že: „Výhoda je, že naše klienty „máme tady ve městě“, takže jsme je mohli pořád honit, aby např. dodali podklady, které měli dodat. To by poradna někde v Liberci nezvládla. U spousty klientů je problém dát dohromady všechny dokumenty.“

- Při zjišťování, jestli lze vysledovat nějaké společné charakteristiky lidí, u kterých se oddlužení formou osobního bankrotu dosáhnout nedaří, bylo zjištěno:
 - první schůzkou obvykle končí setkání s klienty, kteří sami nechtějí být aktivní a mají od podpory nerealistická očekávání. Dluhový poradce uvádí, že tito klienti, nejčastěji jde o dlouhodobě nezaměstnané osoby a členy vícečetných rodin, očekávají „že dluhová poradna na úřadě zařídí například to, aby u jejich dluhů nebyly úroky. A při spolupráci chtějí, abychom za ně všechno udělali, čekají, že my napíšeme dopis, my zatelefonujeme exekutorovi, my odvezeme dokumenty na soud a tak dále. Domnívají se, že ta jedna schůzka vyřeší celý jejich problém tím, že nám o něm řeknou.“
 - brzy a neúspěšně končí spolupráci s dluhovou poradnou lidé, kteří byli ke schůzce přemlouváni a účastní se jí s nechutí.
 - nedaří se u lidí, kteří nechtějí svoji situaci řešit formou oddlužení. O podporu dluhové poradny se primárně zajímají z obavy, aby nepřišli o byt, třeba kvůli dluhu u města, ale celkově svou situaci neřeší, jsou na ni zvyklí, považují ji za běžnou.
 - v případě Ralska se oddlužení nedaří zejména u občanů z romské minority, kteří:
 - mají práci na černo a pobírají sociální dávky. Současně vědí, že kdyby začali pracovat oficiálně, tak jim bude příjmy krátit exekutor.
 - dobře znají celý systém, jak exekucí, tak sociálních dávek. Mají dohodnuté, že veškerý majetek patří „někomu“ jinému, vědí, že telefon ani PC jim exekutoři zabavit nemohou, např. z důvodu přípravy do školy dětí.
 - na oddlužení nedosáhnou lidé nesplňující podmínku jednoho roku stálého příjmu před podáním žádosti na soud. Problém je s nejistotou pracovního místa, s fluktuací mezi různými pracovními místy, s prací na různé dohody, prací bez smlouvy nebo se smlouvou na dobu určitou, závislou na jejím prodlužování. Soud pak nepovažuje příjem za dostatečný a stálý, aby oddlužení povolil.

V období ukončování projektu (červenec 2022) bylo k soudu podaných 6 insolvenčních návrhů a další má dluhová poradna ve spolupráci s právní kanceláří rozpracované, přičemž projekt se zavázal řešit celkem 5 insolvenčních návrhů. Dluhové poradenství a podpora řešení dluhů formou insolvence jsou činnosti, které vedení města podporuje a umožní jejich průběžné pokračování i po skončení projektu.

Rovněž projekt se zavázal řešit nastavení 10 splátkových kalendářů. Ke konci projektu (červen 2022) bylo zpracováno 21 splátkových kalendářů.

Z projektu bylo v KA 02 podpořeno přes 40 osob (a jejich rodin). Daří se bydlení udržet (např. v případech, kdy by nepříznivá finanční situace mohla vést ke ztrátě bydlení).

Celkově lze zaměření KA 02 v kombinaci s KA 05 (prevence ztráty bydlení) považovat za klíčovou podporu snah Rady města v oblasti práce s nájemníky a bytovým fondem. Dopad podpory kombinované z KA 02 a KA 05 na jednotlivé občany (rodiny) je zcela zásadní, lidé díky kombinované podpoře lépe rozumí svojí finanční situaci a naplňují svoji základní životní potřebu bezpečně bydlet.

Významně se snížilo riziko ztráty bydlení, resp. výpovědi z městského bytu z důvodu dluhů na nájemném, odpadech či vyúčtování služeb. Dluhová poradna města intervenuje ve spolupráci s bytovým odborem města, společně aktivně oslovují nájemníky v prodlení s platbami a nabízejí jim pomoc při řešení vznikajícího problému. K řešení nežádoucích situací často pomohla konsolidace půjček a analýza výdajové stránky domácnosti, díky kterým se v rodinných rozpočtech našly peníze na placení nájemného.

KA 04 Preventivní práce s mládeží a setkávání mladých osob 15+

Aktivita i přes všechna průběžná omezení naplnila svůj cíl. Z hlediska praxe se jako nejúčinnější ukázal vliv na žáky v základní škole, kteří jsou ještě ovlivnitelní a mají zájem účastnit se akcí, na rozdíl od dospívajících a dospělých, kteří už si svoji životní dráhu více zafixovali. Tento poznatek z praxe následně potvrdilo i dotazníkové šetření mezi dospělými „účastníky“ projektu, z nichž významná skupina uvedla odpovědi ve smyslu „nemám čas“ a „nemám zájem“ v reakci na otázku *„Město Ralsko během posledních let pořádalo řadu akcí pro veřejnost, dospělí i děti, kde kromě zábavy probíhalo i vzdělávání – šlo o různé přednášky, semináře, setkávání s občany. Pokud se akcí účastníte, v čem podle vás byly užitečné? Co se vám nejvíce líbilo? Pokud se neúčastníte, tak co vám v tom brání?“*

Preventivní práce s mládeží se prolínala i dalšími aktivitami, jako např. KA 02 (dluhy, finanční gramotnost) a KA 05 (bydlení). Společnými akcemi, jako bylo právě např. vaření, ale i dalšími, které byly zaměřeny na soužití majority a minority atp., ale proběhly i aktivizační akce na téma kriminalita, drogy a prostituce.

V obdobích, kdy to vzhledem k vládním nařízením spojeným s řešením pandemie Covid-19 bylo možné, se veřejné akce konaly za účasti menšího počtu osob, za dodržení hygienických pravidel a po většinou ve venkovním prostředí. Nicméně, aktivita byla v letech 2020–2021 externími vlivy silně omezena, de

facto nebylo možné organizovat veřejná setkání a sbližovat majoritu s minoritou, nebo udělat seznámení mezi úspěšnými účastníky (pro podporu tzv. lavinového efektu).

Viditelným úspěchem aktivizačních akcí prováděných ke konci projektu je vyšší zapojení zástupců minority, než tomu bylo na začátku projektu. Realizační tým do budoucna při pokračování sbližování minority s majoritou doufá i v jeho měřitelné vlivy.

KA 05 Zvyšování kompetencí klientů (CS) v oblasti bydlení, prevence ztráty bydlení

Principem prevence ztráty bydlení je včasná identifikace problému, schopnost adekvátně a efektivně reagovat a se zjištěným problémem pracovat. Realizační tým, a především potom preventistka ztráty bydlení (PZB) nasbírali terénní zkušenosti z příčin a důsledků různých životních situací svých klientů spojených s dluhy a tím i ohrožených ztrátou bydlení. Realizační tým se inspiroval v Metodice prevence ztráty bydlení (MPSV – VUPS, 2018), kterou pojal jako podklad ke zpracování pohledu ze strany praxe a možností v Ralsku, aby vzniklý dokument přímo napomáhal sociální práci typické pro Ralsko.

Program s názvem **Metodika prevence ztráty bydlení pro město Ralsko** v jednotlivých kapitolách navrhuje komplexní systém směřující k předcházení ztráty bydlení (základ osvědčeného přístupu „housing-first“). Jejím cílem je udržet rodiny, tak aby nedošlo při různých výkyvech v rodině (příjmová situace, exekuce, sociální situace a jiné) ke ztrátě bydlení.

Metodika představuje dostatečně konkrétní metodickou podporu pro činnost sociálního pracovníka města Ralsko a spolupracujících organizací při řešení nepříznivé sociální situace osob spojené se ztrátou bydlení, která dosud chyběla, a naplňuje tak jeden z požadavků na opatření formulovaných ve strategickém plánu rozvoje města Ralsko.

Většinu postupů uvedených v programu mohou snadno využít i další pracovníci, zejména ti, kteří přicházejí do kontaktu s osobami a domácnostmi ohroženými ztrátou bydlení a pomáhají jim v této nepříznivé sociální situaci postupy náležejícími mezi základní postupy sociální práce (jako jsou sociální pracovníci poskytující sociální služby a s další aktéři, například pronajímatelé bytového fondu).

Evaluace nemá ke zpracování koncepce výhrady:

- dokument vhodně identifikuje nepříznivé životní situace vedoucí k zadlužení a ztrátě bydlení,
- popisuje cílové skupiny a komunikaci s nimi,
- uvádí praktické kroky ke snížení rizika ztráty bydlení a zadlužování rodin,

- navrhuje způsoby spolupráce mezi aktéry,
- uvádí přehled využitelné podpory,
- pro Ralsko specifikuje konkrétní kontaktní osoby z městského úřadu.

V případě šíření materiálu mezi další aktéry by možná bylo z hlediska jeho uživatelské přívětivosti přínosné investovat do profesionálnějšího grafického zpracování.

KA 06 Tvorba edukačních a informačních materiálů k oblasti dluhů a prevence ztráty bydlení

V rámci aktivity došlo k vytvoření informačních a edukačních letáků, které byly distribuovány obyvatelům Ralska, především potom do jeho částí Kuřívody, Plouznice a Náhlov.

Zároveň vznikla příručka Jak na dluhy, která sloužila k individuální práci s podpořenými osobami. Příručka je k dispozici u odborné garantky a na MěÚ Ralsko.

Evaluace nemá ke znění edukačních materiálů výhrady ani námitky.

KA 07 Evaluace

Průběh a závěr

Evaluace projektu proběhla v plánovaném rozsahu dle projektové dokumentace a evaluačního plánu, dle rozpočtu a v souladu s harmonogramem. Byly zpracovány vstupní, průběžná a závěrečná evaluační zpráva.

V průběhu realizace projektu a jeho závěru bylo možné zodpovědět všechny evaluační otázky. Metodologický postup je popsán v úvodu této evaluační zprávy a u konkrétních kapitol, struktury otázek a dotazníků jsou uvedeny v přílohách EZ.

Všechny evaluační zprávy byly připomínkovány ze strany realizačního týmu projektu.

Projekt lze hodnotit kladně jako jeden z přispívajících kroků dlouhodobé práce na pozitivní změně životní situace obyvatel v Ralsku.

Monitorovací indikátory

Díky proaktivnímu zapojení týmu se přes všechny externí okolnosti projektu, podařilo naplnit monitorovací indikátory (např. díky fungování individuálního poradenství i v době covidových lockdownů, kdy mohla být činnost úřadu omezena).

Podrobně hodnoty indikátorů uvádí Zpráva o realizaci projektu. Evaluátor se zabýval detailní dokumentací individuální podpory 60 účastníků projektu, záznamy o veřejných setkáních, seznamy oslovených osob.

Komplexnost podpory

Významný prvek komplexnosti poskytované podpory se podařilo naplnit, ačkoliv z šetření mezi účastníky vyplývá, že si toho často nejsou vědomi (např. situace, kdy respondenti v otázce na typy obdržené podpory nezaškrtnuli všechny možnosti, ačkoliv se dále v dotazníku ke všem typům vyjadřují, viz detaily v kapitole 3.4 Vnímaný přínos projektu cílovými skupinami).

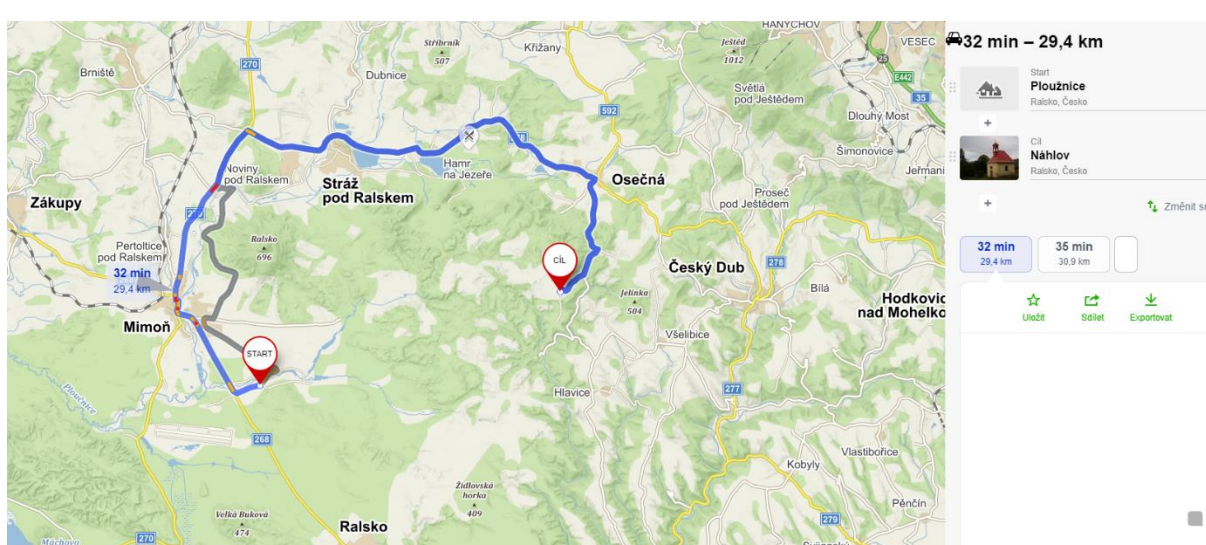
Dle vyjádření projektového garanta: „Ono to v praxi jinak než komplexně v podstatě ani nejde. Když má někdo dluhy a nemá peníze, tak pak nemá ani na obědy a pomůcky pro děti ze ZŠ, poplatky za služby spojené s bydlením apod. Často se to u nás na sociálním odboru dozvíme i ze strany školy nebo jiného odboru města. A když přijde někdo, že má dluhy a chce je řešit, tak se současně řeší i bydlení a rodinný rozpočet, nutné a zbytné výdaje, příjmy, vztahy v rodině a se sousedy, zajištění péče o děti“.

3.3. EO3 Jaké (očekávané i neočekávané) faktory významně ovlivňovaly realizaci projektu a jakým způsobem (pozitivně/negativně)?

3.3.1. Pozitivně ovlivňující faktory

- Lokalita, na kterou projekt cílí, je sice s nízkým počtem obyvatel, ale problematická vzdálenostmi mezi jednotlivými městskými částmi (vzdálenost Ploužnice – Náhlov je cca 30 km. Mezi Ploužnicí a Náhlovem leží vojenský újezd přístupný jen na zvláštní povolení. Komplikaci s dopravou realizační tým vyřešil umístěním kanceláře preventivní ztráty bydlení do Náhlova a aktivizační pracovníce a odborné garantky na Ploužnici. Tím byla zajištěna dostupnost nabízených služeb a možnost zprostředkování informací. Přesto se však jedná o malé město, kde realizační tým využívá dokonalou místní znalost. Odborná garantka, aktivizační pracovníce i další členi RT předem vědí s kým jednají, s kým budou pracovat, jak přibližně proběhne rozhovor a na co se mají připravit. Tento přístup vedl k úspěchům v dosahování cílové skupiny i v době pandemie, kdy byli lidé nuceně doma – někdo byl ochoten mluvit přes plot, někdo přijít do kanceláře v ochranných pomůckách.

Obrázek 4 Umístění městských částí Ploužnice a Náhlov a jejich dostupnost po veřejných komunikacích

- Realizační tým udržuje při práci s klienty plnou vzájemnou zastupitelnost.

- Podařilo se omezit duplicity v působení dalších aktérů, které znejišťovaly cílovou skupinu a komplikovaly práci místnímu týmu. V Ralsku fakticky přestala zasahovat Agentura pro sociální začleňování v oblasti sociální práce.⁵
- Zájem vedení města na pokračování a kontinuitě v oblasti preventivních sociální práce. Aktuálně probíhají přípravy na zpracování projektové žádosti na oblasti dluhů pro období od r. 2023
- Do projektových aktivit bylo možné zapojit i CS na které projekt z OPZ primárně necílí jako na monitorované „účastníky“, ale které jsou zásadní pro dosažení dlouhodobých změn (tj. děti z místní MŠ a ZŠ), a které mají vliv na sociální napětí ve městě a sousedské vztahy (tj. lidé důchodového věku 65+ let).

3.3.2. Negativní faktory aktuálně zasahující celou ČR

- Město Ralsko se nachází v okrese Česká Lípa v Libereckém kraji. V době zpracování závěrečné evaluační zprávy trvalo ohrožení a omezení již druhým rokem. Byla to dlouhá doba, která měla nezanedbatelný negativní dopad nejen na psychické, ale také na finanční zdraví obyvatel. Lze citovat starostu Ralska Ing. Miloslava Tůmu ze zpravodaje Dnešní Ralsko (01/2021): „...se začátkem roku 2021 tu máme stále nouzový stav a protiepidemická opatření. V minulém čísle jsem Vám děkoval, že to zvládáme bez větších problémů. Bohužel virus je stále tu a někdy mám pocit, že spíše nabývá na síle. Nejedna život vzal i u nás v Ralsku. Na sociálních sítích se pak šíří dezinformace, jestli nemoc skutečně existuje, případně jestli vůbec uškodí. Je pravdou, že velké množství lidí může tuto nemoc prodělat bez příznaků a bez větších obtíží. Pak je tu ale určité procento lidí, které nemoc ohrožuje na životě. A právě kvůli této skupině obyvatel musíme být opatrní a ohleduplní. Všem, kteří vlivem této nemoci přišli o své blízké, vyslovuji upřímnou soustrast...“
- Realizaci intervence, která vyžaduje setkávání osob, aby jim mohla být podpora reálně poskytnuta, ovlivňovala jak v roce 2020, tak v roce 2021 omezení zavedená vládními nařízeními v souvislosti pandemií koronaviru SARS-CoV-2. Projektový tým vždy reagoval v maximální možné míře povolených činností. Vyjádření manažera projektu z rozhovoru: „Neustále funguje individuální poradenství v podstatě, setkávání lze uskutečnit ve venkovním prostoru a

⁵ Agentura pro sociální začleňování se v rámci sociálního začleňování v Ralsku věnuje pouze oblasti prevence kriminality prostřednictvím projektů Asistenti prevence kriminality a Domovníci – preventisté.

Preventivní sociální práce v Ralsku, reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597

Projekt je spolufinancován z finančních prostředků EU, prostřednictvím ESF, Operační program Zaměstnanost, státního rozpočtu ČR a rozpočtu města Ralska

s dodržáním nezbytného odstupu. Život se omezil, ale nezastavil, lidé pomoc a rady porady potřebují i nadále a v tomto období možná víc než kdy jindy.

Dle vyjádření odborné garantky: „Na úřadě jsme byli nuceni přehodnotit chod města, zrušit některé akce a výdaje. Přesto jsme se snažili pomáhat, jak bylo v našich silách. Dopady všech opatření na lidi a na společnost mě štvou pořád.“

3.3.3. Negativní faktory v oblasti projektové spolupráce a koordinace

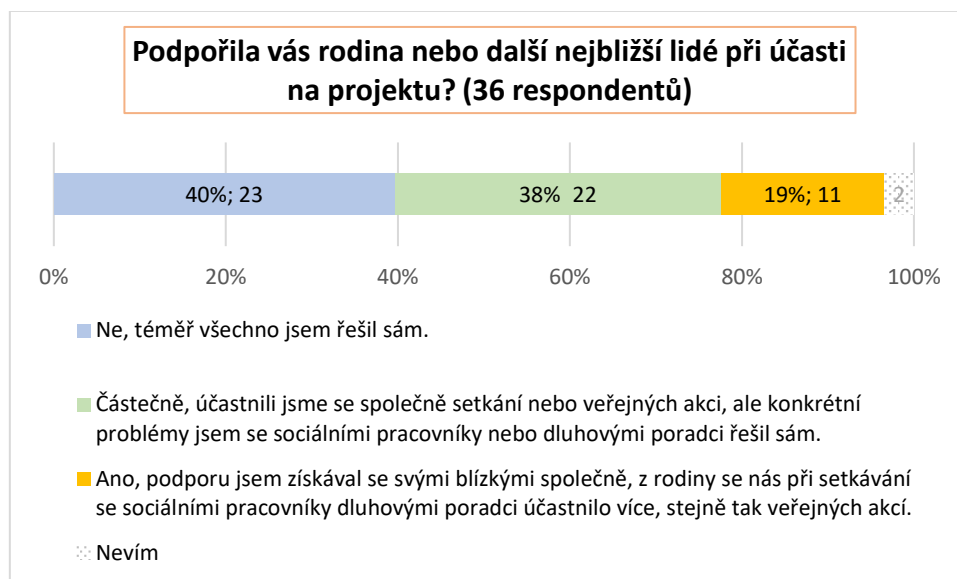
- Omezená možnost sdílení dobré praxe a inspirace z jiných měst. Projektový tým působící ve městě Ralsko má jen velmi omezené možnosti čerpání inspirace a příkladů dobré praxe z aplikace sociálního poradenství v jiných městech. Ne zcela v tomto směru fungovala podpora Agenturou pro sociální začleňování. Dle tvrzení lokální konzultantů ASZ, aniž by byli v kontaktu s členy realizačního týmu projektu je nutné čelit tvrzení, jak projekt nefunguje. Na základě nepodloženého tvrzení ze strany ASZ není tak zahrnuta podpora v podobě opatření do nového, aktuálně zpracovávaného Strategického plánu sociálního začleňování.

3.3.4. Negativní faktory ze strany účastníků podpory

- Rozšíření činnosti sociálních služeb ve městě Ralsko o dluhové poradenství, aktivizační činnosti a další činnosti podporované projektem s sebou přináší i **nerealistická očekávání od části občanů** z hlediska komplexnosti podpory, kterou mohou z projektu obdržet. Nejčastěji jde o požadavky na zajišťování osobní dopravy mezi městy a o jednání s různými poskytovateli služeb, např. kabelové televize. Odborná garantka stav věci shrnula jednoznačně: „Taky jsou lidi, kteří si představují pomoc tak, že jim budeme vozit papíry po úřadech. Nechtějí sami, neodvezou si to. Takže se nám stává, že tady v kanceláři zhodnotíme jejich situaci, navrhneme řešení, vyplníme všechny potřebné formuláře s tím, ať si je klient zaveze na úřady. Ale za čtrnáct dní to všechno vyplňujeme znovu, protože se ty papíry ztratily nebo něco podobného.“

- Jedním z předpokládaných faktorů podporujících úspěch projektové intervence je zapojení více než jednotlivce, tedy i dalších členů rodiny nebo blízkých osob. Evaluátor v dotazníkovém šetření mezi účastníky projektu (36 respondentů, viz Příloha 3) položil na toto téma otázku s možností výběru z odpovědí. Výsledkem je zjištění, že plnou podporu mělo pouze cca 15 % účastníků, zatímco téměř 85 % účastníků řešilo svoji situaci s poradci samostatně, přičemž polovina z nich alespoň v širší míře využívala veřejných akcí.

Obrázek 5 Podpora rodiny při účasti na projektu

Zdroj: vlastní zpracování, Dotazníkové šetření mezi účastníky projektu, červen 2022

- Nezájem značné části účastníků projektu o veřejné akce a akce vzdělávacího typu, s výjimkou toho, pokud nejsou cíleny na děti. Evaluátor položil v dotazníkovém šetření (viz Příloha 3) otázku s možností volné odpovědi vlastními slovy ve znění „*Město Ralsko během posledních let pořádalo řadu akcí pro veřejnost, dospělé i děti, kde kromě zábavy probíhalo i vzdělávání – šlo o různé přednášky, semináře, setkávání s občany. Pokud se akcí účastníte, v čem podle vás byly užitečné? Co se vám nejvíce líbilo? Pokud se neúčastníte, tak co vám v tom brání?*“ Na otázku stručným způsobem odpovědělo jen 15 respondentů z 36 celkem (ostatní nechali pole prázdné, nebo napsali slovo „nevím“). Z toho dvě třetiny odpověděly pozitivně a třetina negativně, např. (citace):

- Chodím s dětma, je to zábava, děti vždycky dostanou nějaký ten dárek.*
- Na akce chodí celá rodina, je tam občerstvení zdarma.*

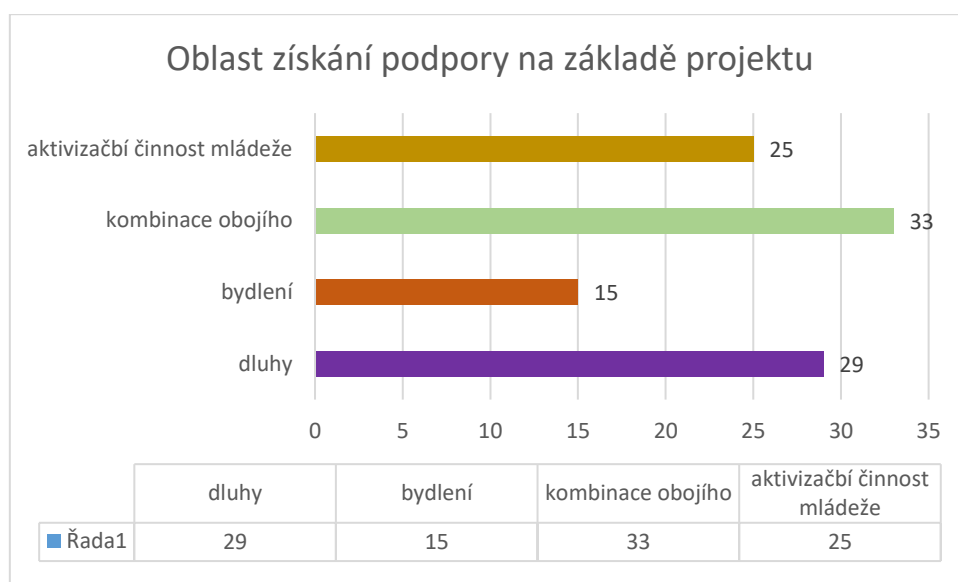
- *Účastním se občas, akce jsou hezký.*
 - *Chodím s dětma.*
 - *Dětské akce jsou fajn.*
 - *Získala jsem informace.*
 - *Poznal jsem lidi se stejným problémem.*
 - *Nechci chodit.*
 - *Nebaví mi to, nemám zájem.*
 - *Jsem nemocná, to pro mě není.*
- V průběhu projektu bylo nutné překonávat nedůvěru cílové skupiny v instituce, a to jak vůči městskému úřadu, kde dluhová poradna funguje, tak vůči Úřadu práce, vůči rozhodování soudu a činnosti insolvenčního správce, i vůči službám právní kanceláře. Překonat tuto nedůvěru pomáhaly pozitivní reference o úspěších, které si lidé předávají sami mezi sebou.
 - Nedostatek dobrovolníků, kteří by městu pomáhali organizovat akce pro veřejnost.

3.4. EO4 Jaký byl přínos projektu vnímaný cílovými skupinami?

Projekt poskytoval podporu cílové skupině především v oblasti dluhů, poradenství ohledně bydlení a práce s mladými lidmi. Většina klientů spadala do aktivit dluhů a bydlení.

Z dotazníkového šetření uskutečněného pro závěrečnou evaluační zprávu EZ (viz Příloha 3) mezi účastníky projektu vyplývá, že všechny tři oblasti, na které projekt cílil, byly potřebné, viz navazující graf. Nejčastěji byla s účastníky projektu řešena oblast dluhů, a to, jak ve formě individuální pomoci se zadlužením, tak ve formě vzdělávání prováděného individuální formou přímo s klientem, popř. celou domácností.

Obrázek 6 Oblast získání podpory

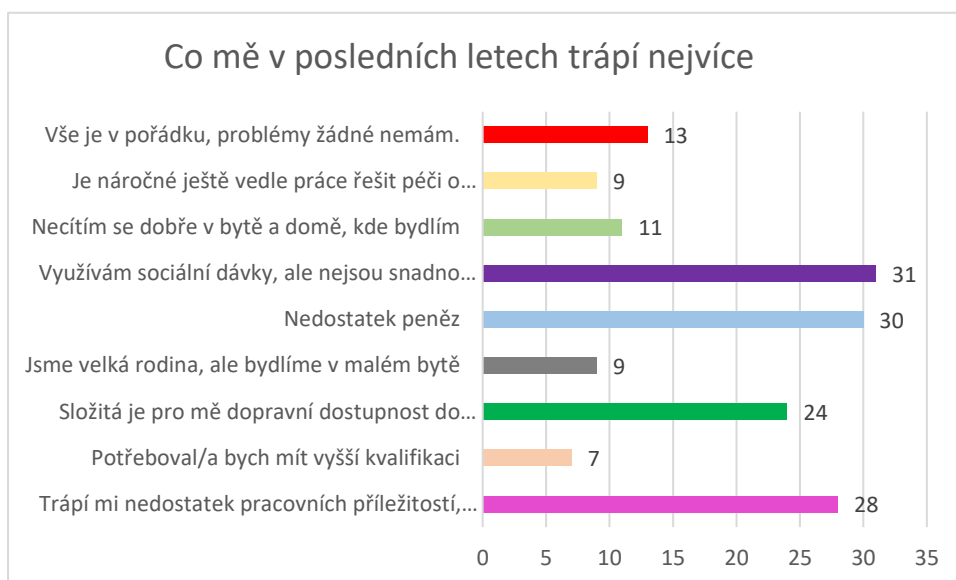
Zdroj: vlastní zpracování, červen 2022

3.4.1. Kontextová situace pohledem účastníků

Jedna z otázek závěrečného dotazníku (viz Příloha 3) zjišťovala mezi účastníky projektu, co v oblasti řešené projektem, je v posledních letech na jejich vlastním životě nejvíce trápí, s čím mají největší problém. Respondenti vybírali z více možností předpřipravených odpovědí a mohli vybrat jejich

libovolný počet, dle své situace (bylo obdrženo 49 odpovědí od 36 respondentů). Možnost volné odpovědi nevyužil žádný respondent. Nejčastěji, nejvíce respondentů (30 a 31 odpovědí), vybrala tvrzení o nedostatku peněz a složitém systému sociálních dávek. Méně (28 respondentů) trápí nedostatek pracovních příležitostí v místě a dalších 24 respondentů trápí s tím související problémy spojené s dopravní obslužností. Naopak v souvislosti se zaměstnáním pokládá za problém nedostatečné vzdělávání a kvalifikace pouze 7 respondentů (19,4 %). Problém s bydlením vnímá a uvádí 11 respondentů (necítí se dobře v bytě, kde bydlí – 30,6 %) a 9 respondentů uvádí, že žijí v malém bytě s početnou rodinou (25 %). 13 respondentů uvedlo, že žádné problémy nemá (36,1 %).

Obrázek 7 Co mě v posledních letech trápí nejvíce

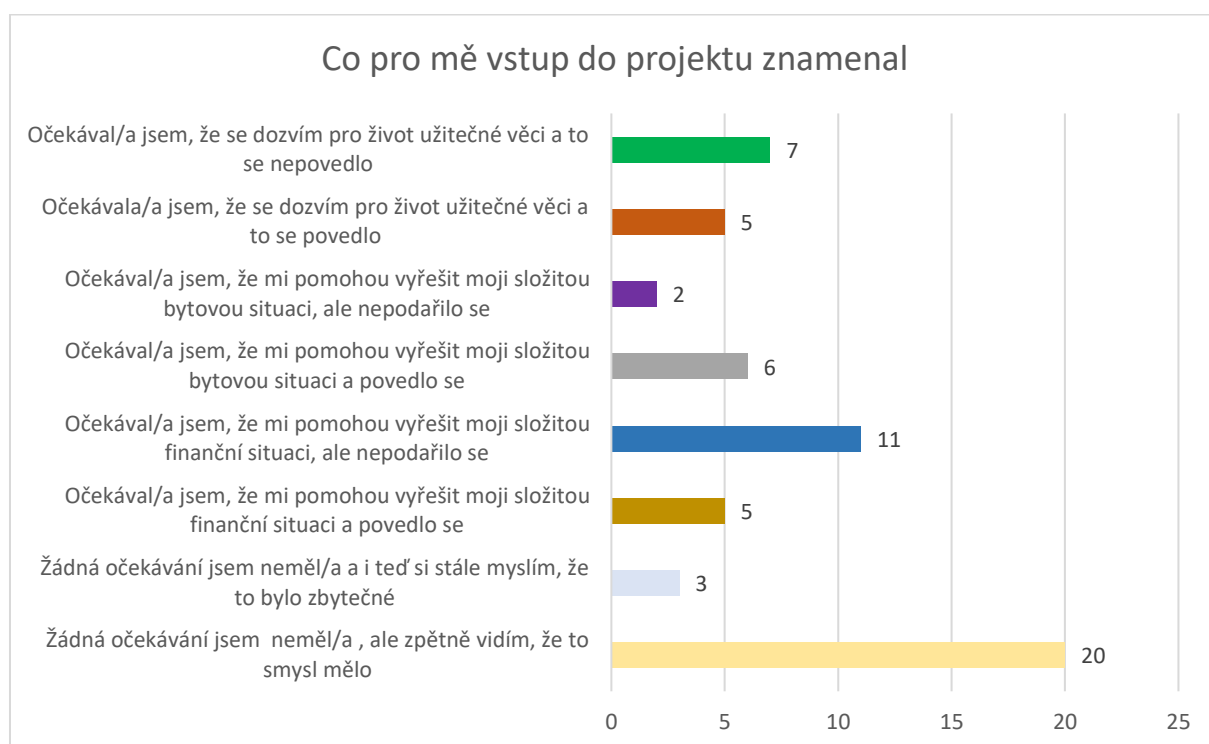
Zdroj: vlastní zpracování, červen 2022

3.4.2. Naplnění očekávání od vstupu do projektu

Lidé byli ze strany projektu aktivně vyzýváni k řešení své nepříznivé životní situace, ať už prostřednictvím místního Zpravodaje, letáčky nebo osobně členy projektového týmu. Je ceněna výzva vyslovená s pochopením k tomu, že se člověk ocitl v náročné životní situaci, kterou sám neumí řešit a současně nabízející přímou a zcela konkrétní pomoc v podobě zdarma dostupných odborníků v prostoru na Ploužnici.

Evaluátor se v dotazníkovém šetření mezi účastníky projektu (viz Příloha 3) v jeho závěru dotázal na očekávání, která při vstupu do projektu účastníci měli, a současně navrhnul kombinace k vyjádření, zda se tato očekávání naplnila, nebo ne (viz navazující graf). Zjistilo se, že nejčastěji měli účastníci očekávání ze směru zlepšení svojí finanční situace (30,6 % respondentů) a do projektu vstupovali bez očekávání (55,6 % respondentů). Problematika dluhů představuje problém v mylné představě respondentů a klientů dluhové poradny, že dluhový poradce nebo další členové realizačního týmu, vše vyřeší místo dotyčného a především, že jej dluhů v poměrně krátkém časovém úseku zbaví.

Obrázek 8 Co pro mě vstup do projektu znamenal

Zdroj: vlastní zpracování, červen 2022

3.4.3. Vnímaná významnost podpory u účastníků projektu dle typů podpory

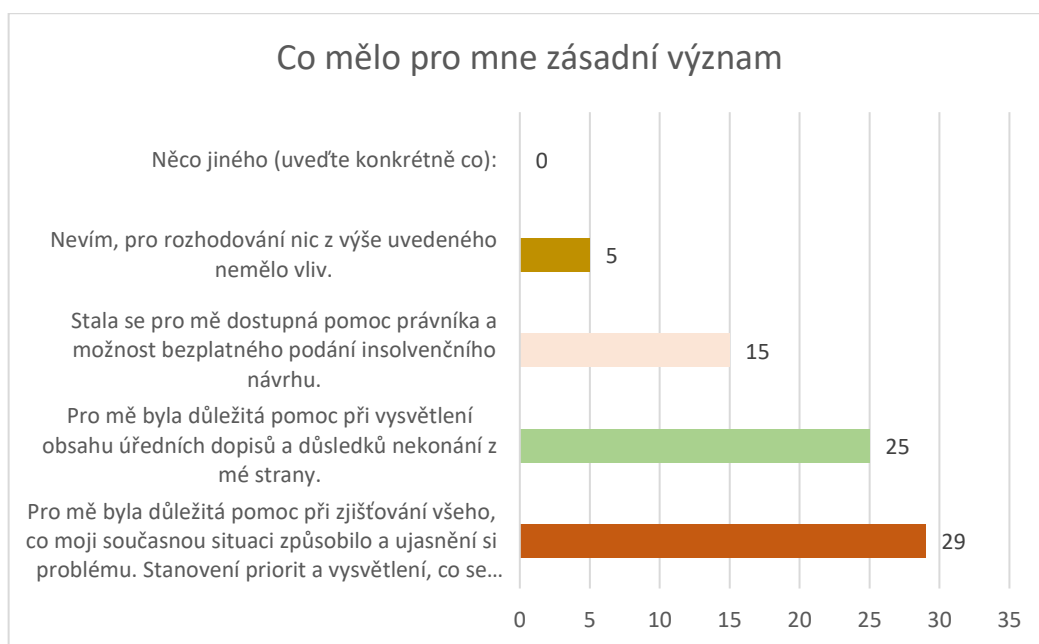
Obecně u téměř všech účastníků projektu, kterým je poskytována podpora dluhovým poradcem, aktivizačním a sociálním pracovníkem, vnímají CS pozitivně následující:

- Dluhový poradce i ostatní členové realizačního týmu se vyznají v potřebné dokumentaci a jsou schopni za klienta formulovat žádosti na soudy, vysvětlovat složité větné konstrukce z oficiálních dokumentů a jejich důsledky, tj. udělat v celé situaci pořádek. Většina klientů při

zahájení spolupráce ani přesně nezná rozsah svých problémů, vědí o části dluhů, ale obvykle ne o všech, často nesouhlasí s tím, že některé dluhy mají.

- Část klientů dluhové poradny získá nějaké finanční prostředky, které by bez podpory projektem neměli. Může jít např. o nárok na sociální dávky, o kterém klient neví, nebo o snížení výdajů v návaznosti na jejich analýzu tak, aby klientům zůstávalo více peněz na základní životní potřeby. Současně klienti získávají individuálně informace spadající také do seminářů finanční gramotnosti, které jsou základem potenciálního zlepšení situace v budoucnu. Poradci také podporují klienty při hledání zaměstnání.
- U části klientů se, díky podpoře projektem, daří včas identifikovat riziko ztráty bydlení v blízké budoucnosti a adekvátně této situaci předejít, aby nenastala.
- Pro klienty jsou bezplatně k dispozici nejen služby sociálního pracovníka a dluhového poradce, ale také práce advokáta při přípravě a podání insolvenčního návrhu, a to včetně poplatku za podání k soudu. Celkově jde o náklady přesahující deset tisíc korun, což by si většina klientů reálně nemohla dovolit zaplatit, protože nemají žádné úspory.

Obrázek 9 Vnímaná významnost individuální podpory klienty

Zdroj: vlastní zpracování, červen 2022

Z odpovědí účastníků projektu na otázku se potvrdilo, že základem k řešení problematické situace je v prvním kroku zjištění jejich osobního aktuálního stavu z hlediska dluhů, posouzení jejich finanční situace, protože třetina klientů uznává, že ji přesně neznají. Následně je z odpovědí na otázku doložena

Preventivní sociální práce v Ralsku, reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597

Projekt je spolufinancován z finančních prostředků EU, prostřednictvím ESF, Operační program Zaměstnanost, státního rozpočtu ČR a rozpočtu města Ralska

značná bezradnost při práci s dokumenty a formuláři, kdy 80 % klientů považuje za zásadní, že jim pracovník pomohl je správně vybrat a vyplnit. Jde o vysoké hodnoty, které korelují se statisticky v průměru spíše nižším dosaženým vzděláním účastníků projektu v Ralsku v kombinaci s poměrně složitým sociálním systémem v ČR. Dokazuje to potřebnost tohoto typu podpory pro tento typ cílové skupiny, chce-li společnost, aby došlo k pozitivní změně, protože mezi dostupnými nástroji státních sociálních politik a jednotlivými lidmi v obtížné situaci je obtížně překonatelný mezikrok.

Jako doplňující byla účastníkům projektu v dotazníkovém šetření položena otázka „*Jakou problematickou situaci vám pomohli členové realizačního týmu?*“ s možností vepsání volné odpovědi.

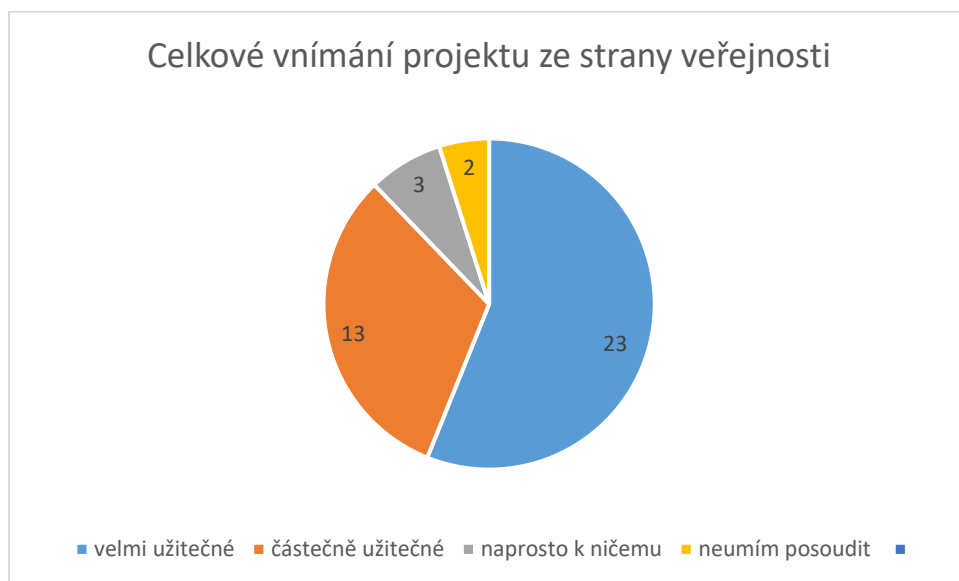
Dle očekávání byly obdrženy stručné odpovědi, např. (citace):

- *Dluhy*
- *Mnoho exekucí najednou*
- *Špatný byt, pro mne nevhodný (proč nevhodný, již není uvedeno)*
- *Oddlužení*
- *Insolvenci a sociální dávky*
- *Malý byt*
- *Mám splátkový kalendář na dluhy*
- *Paní mi vyplnila papíry na sociálku*
- *Pomoc se zdravotně postiženou maminkou*
- *Pomoc při nalezení nové práce*
- *Vyplnili se mnou papíry*

3.4.4. Celkové vnímání aktivit projektu pohledem účastníků

Na závěr dotazníku byla účastníkům projektu položena shrnující otázka „*Jak celkově vnímáte v posledních letech aktivity města v oblasti sociální práce (práci sociálních pracovníků a dluhové poradny, akce pro veřejnost)?*“. Polovina respondentů hodnotí aktivity jako „velmi užitečné“, kladně je hodnotí 64 % respondentů (23 odpovědi z 36 celkem). Pouze 5 % respondentů hodnotí aktivity města jako neužitečné. Necelá třetina 8 % respondentů vybrala možnost odpovědi „nevím, nemohu odpovědět“.

Obrázek 10 Celkové vnímání aktivit projektu účastníky

Zdroj: vlastní zpracování, Dotazníkové šetření mezi účastníky projektu, červen 2022

4. Návaznost a udržitelnost projektu

Vzhledem k hloubce a rozsahu problému, na který projekt Preventivní sociální práce v Ralsku cílí, lze projekt chápat spíše jako jeden z kroků než jako nástroj k vyřešení problematické situace. Nabízí se tedy včasná příprava pokračování a rozvoje podpory sociální práce v Ralsku, pokud bude nalezen vhodný zdroj financování.

Zásadním znakem úspěšnosti projektu je to, že se městská samospráva rozhodla udržet financování jeho týmu v plném počtu a aktivit z městského rozpočtu i v období, kdy současný projekt skončí, ale nový ještě nebude vyřešený. Sociální pracovnice bude v Ralsku působit i nadále a současně vedení města připravuje nový, navazující projekt v novém programovém období. Realizaci nového projektu předpokládá od 03/2023 na období 3 let.

Tematicky je podporovaná činnost zahrnuta ve **Tematickém akčním plánu prevence kriminality města Ralsko 2020-2022** následovně:

Specifický cíl 1: Zlepšení občanského soužití, veřejného pořádku a prevence kriminality a zajištění preventivní programů na snížení kriminogenních faktorů.

Opatření 1.3. – Program prevence ztráty bydlení

Opatření 1.4 – Dluhové poradenství

Specifický cíl 2: Zajištění podpory aktivního trávení volného času dětí a mládeže v SVL.

Opatření 2.1.: Finanční podpora volnočasových, kulturních a sportovních aktivit

Realizovaná opatření byla i podpořena prostřednictvím **Strategického plánu sociálního začleňování města Ralsko 2018–2021** a sice následovně:

Priorita 1.4: Snížení počtu a míry zadluženosti u obyvatel Ralska, prevence zadlužování

Priorita 1.5: Terénní sociální služby v Ralsku umožní zájemcům zvýšit sociální způsobilost při získávání bytů a zachování stávajícího bydlení

5. Persony – lidské příběhy

„Persony“ - metoda využití kvalitativní analýzy dat klientů a jim poskytované podpory pro demonstraci dopadů projektových aktivit na lidské životy.

V průběhu projektu bylo sledováno, jakou podporu osoba (a její rodina) z projektu obdržela, a zda to vedlo, nebo nevedlo, k žádoucím změnám. Z těchto údajů lze následně zpracovat anonymizovaná shrnutí, která podpoří vyhodnocení dopadů projektu. Zacílení na konkrétní lidský příběh je v tomto případě problematické, protože Ralsko je malé město a z příliš detailního popisu určité lidské situace bylo příliš snadné identifikovat, o koho konkrétně se jedná.

„Úspěch“, tj. dosažení žádoucí změny v životě lidí z cílové skupiny, není automaticky předpokládáný. V řadě případů podpořených osob mohou nastat situace, kdy přes veškerou poskytnutou podporu ke změně nedojde, nebo se situace dokonce zhorší. Proto je pro závěrečné vyhodnocení velmi důležité pokusit se v jednotlivých případech identifikovat faktory, které podmínily úspěch, ale také faktory, které způsobily neúspěch.

5.1. V dluhové pasti – lidské příběhy

Při pozorování životních osudů účastníků projektu se ukazuje, že častá je kombinace problémů, např.:

- dluhová past a nedostatečný příjem ze zaměstnání na její řešení
- dluhová past a ohrožená nebo nevyhovující bytová situace
- dluhová past a zajištění péče o nezletilé děti v pracovní době
- dluhová past a samoživitelství bez pravidelných alimentů na děti
- dluhová past a finančně nezdravé vazby na členy rodiny a známé
- dluhová past a omezující zdravotní problémy

Klienty dluhové poradny lze rozdělit na osoby, které mají možnost postupovat při řešení svých dluhů cestou osobního bankrotu (insolvence, úpadku) a osoby, které tuto možnost nemají. Základním faktorem, který tyto skupiny rozděluje, je možnost mít dostačující pravidelný příjem⁶, na základě, kterého soud rozhoduje o vyhlášení úpadku a povolení procesu oddlužení.

⁶ Kritérium „dostatečného příjmu“ je základní pro další členění zde v evaluaci projektu, soud posuzuje vícekritériálně (dále např. nutnost dlužit více věřitelům, závazky po splatnosti).

Preventivní sociální práce v Ralsku, reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597

Projekt je spolufinancován z finančních prostředků EU, prostřednictvím ESF, Operační program Zaměstnanost, státního rozpočtu ČR a rozpočtu města Ralska

5.1.1. V dluhové pasti s dalšími problémy – řešení úpadkem a povoleným oddlužením⁷

Cílem klientů dluhové poradny s možností insolvence je se během následujících let oddlužit a dále žít bez dluhové zátěže. Hlavní podpora dluhovou poradnou z projektu končí úspěšným kontaktem mezi klientem a jeho přiděleným insolvenčním správcem po schválení insolvenčního návrhu soudem. Následujících pět let, kdy klient žije v pravidlech osobního bankrotu, může dále dluhovou poradnu v případě potřeby kontaktovat (pomoc s porozuměním úředním dopisům, s formulováním dopisů pro soud apod.), ale očekává se, že primárně bude další potřeby a změny řešit klient se svým insolvenčním správcem.

Vzhledem k pětiletému trvání insolvence a času potřebnému pro podporu klienta před jejím zahájením, jsou všechny příběhy lidí podpořených tímto tříletým projektem stále se vyvíjející a až ex-post zjišťování v dalších letech by ukázalo míru úspěšnosti v dopadu podpory na životy účastníků projektu.

Lidské příběhy lze obecně shrnout takto:

- Klient se dostal do dluhové pasti, protože si v minulosti bral půjčky, které dle jeho názoru pokrývaly náklady na živobytí. Dnes není schopen říct, co bylo za půjčené peníze pořízeno, snad nějaké oblečení.
- Další dluhová past vznikla na základě ručení příbuzným a kamarádům, kteří nespláceli. Zde představuje problém poměrně vysoká částka, kterou není klient ze svého příjmu schopen splatit a v tomto případě nepomůže ani akce Milostivé léto.
- Přestěhování se na jiné adresy, nenahlášení změny adresy a s tím související nepřebírání a nedoručování korespondence.
- Klientka se přistěhovala k matce s dětmi, nemá trvalé bydliště a nemůže tak žádat o příspěvek na bydlení. Domácnost celkově trápí nízký příjem.
- Klientka má stabilní zaměstnání je sama synem, ale má exekuci ve značné výši, chce se dluhů zbavit.

⁷ Nadpisem je myšlen způsob oddlužení „Plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty“.
Preventivní sociální práce v Ralsku, reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597

Shrnutí:

- O úpadek a povolení oddlužení soudem žádají muži i ženy různých věkových kategorií.
- Většina žadatelů o oddlužení nemá zpeněžitelný majetek.
- Žadatelé o úpadek jsou jak pracující lidé, tak lidé ve starobním i invalidním důchodu.
- Většina lidí v dluhové pasti nemá komplexní přehled o veškerých svých závazcích, nevědí, kolik a komu přesně dluží, nemají u sebe podepsané smlouvy, nevědí, zda jsou nebo nejsou v exekuci ani kolik jich mají.
- Časté je, že dlužníky jsou i partneři a partnerky klientů dluhové poradny.
- Vyjednáváním splátkových kalendářů a jejich dodržováním lze předejít zhoršení situace.
- Při analýze měsíčních rodinných výdajů lze často peníze na splátky dluhů najít v méně důležitých položkách nebo navýšením příjmů o brigády či sociální dávky. Klienti si často neuvědomují, o jak moc se jejich situace nesplácením dluhů může zhoršit.
- Lidé, kteří mají nárok na „příspěvek na péči“ a jsou v dlužích, jej často nevyužívají na zajištění péče o sebe, ale ke splácení dluhů a zajištění běžných plateb.
- Lidé jsou často překvapeni tím, že dluhy a jejich splátky nejsou započítávány do nákladů za bydlení / živobytí, a proto nemají nárok na některé sociální dávky (např. příspěvek na bydlení, příspěvek hmotné nouze), a to, ačkoliv jim po odečtení exekučních srážek zůstává z důchodu či jiného příjmu minimum financí, tzv. nezabavitelná částka.
- Lidé v některých případech odmítají akceptovat, že pokud jim stát posílá příspěvek na bydlení, musí ho použít na úhradu bydlení (tzn. nájemné a služby), pokud to neudělají a nebudou schopni doložit vyúčtování plateb, o dávku přijdou.
- Lidé, kteří se rozhodnou svoji dluhovou situaci neřešit obvykle nemají stálé zaměstnání ani trvalé bydlení.
- Pro část lidí, kteří mají dluhy, mohli by pracovat, ale práci se jim nedaří sehnat, je nepředstavitelné za práci dojíždět nebo se za ní přestěhovat.
- Někteří lidé nevnímají svoje dluhy jako svůj problém.
- Lidé dlouho nevnímají neplacení nájemného jako problém, zřejmě proto, že když nezaplatí, nedojde ke ztrátě bydlení hned. Problém se po poměrně dlouhou dobu kumuluje, několik měsíců lze bydlet i bez placení, což u některých lidí vyvolává dojem, že to tak půjde i nadále.

5.2. Poznatky z praxe pomoci klientům dluhové poradny

Následující text obsahuje několik shrnutí situací, které se v činnosti dluhové poradny dle podrobných záznamů o poskytování podpory jednotlivým klientům, často opakují. Jsou uvedeny i citace z některých případů (*anonymizované*):

- Část klientů má nerealistická očekávání a od pracovníků městského úřadu se (opakovaně) dožadují řešení všech svých problémů, i těch, které nespádají do okruhů jejich činnosti. Jde například o zajištění odvozu a dovozu do města na úřady a k lékařům, zajištění oprav nefunkčních výtahů a poštovních schránek v soukromých domech, řešení výpadků kabelové televize, apod. Pracovníci poradny téměř u všech klientů, nad rámec svých odborných služeb, suplují také administrativní gramotnost: formulují a připravují k odeslání dopisy, telefonují do škol, k lékařům a na další úřady, sami za klienty odesílají emaily se stížnostmi a žádostmi, vyplňují formuláře, skenují přílohy, posílají exekutorům informace, telefonují potenciálním zaměstnavatelům, apod. Někteří klienti se pokouší je využít i místo pečovatelské služby, za jejíž úkony by museli platit, např. k vyzvedávání objednávek v lékárně, dovozu jídla, apod. Zřejmě i proto část klientů nabyla dojmu, že jsou k dispozici k řešení všeho, nonstop a
- Většina klientů nemá přesný přehled o tom kolik, a komu dluží, jaké mají, nebo nemají exekuce, nemají k dispozici dokumenty k půjčkám. Část klientů po zjištění reálné situace mentálně neakceptuje výši a oprávněnost svých dluhů, obzvláště v situacích, kdy jde o dluhy více než deset let staré a klienti si nepamatují, že si kdysi půjčili, nebo např. neplatili za telefon.
- Když se krocení dluhů nedaří, část klientů se beze slova odstěhuje z města jinam, za práci nebo dostupnějším bydlením, další se uchylují k
Klienti často vnímají svoji situaci jako problematickou až v okamžiku, kdy dojde ke ztrátě bydlení, nepřipouštějí si, že problém vznikl dlouhodobě v předchozích měsících a letech kumulováním půjček a neplacením pohledávek. Cítí se poškozeni tím, že nedostali „druhou“ šanci, ačkoliv v řadě případů de facto příležitosti na nápravu své situace dlouhodobě ignorovali. Při akutní neschopnosti uhradit několikáté nájemné a výzvě majitele bytu k vystěhování, se projektový tým díky tomu, že je současně odborem na městském úřadě, snaží klienta podržet, než proběhne započatá nutná administrativa k sociálním dávkám a podaným žádostem na soud.
- Část problémů klientů se nedaří řešit, ani při dobré snaze nad rámec pracovních povinností poradny, protože sociální pracovníci nemají potřebné pravomoci. Často jde o řešení bydlení ve

smyslu přidělování městských sociálních bytů, o kterých rozhoduje Rada města, nebo zajištění jednání s dalšími subjekty, které ale dobrou vůli neprojevují.

- Části klientů brání v řešení jejich situace zdravotní a psychické problémy, ať z důvodu vyššího věku, závažné nemoci, nebo snížené schopnosti komunikace a hájení vlastní situace, kdy jsou zneužitelní až vydíratelní třetími stranami. Část klientů se kvůli třetím stranám zadlužuje dobrovolně.
- Nesplácení dluhů vůči bankám, energetickým společnostem, městu, soukromým majitelům bytů, nebankovním společnostem a dalším externím věřitelům vede k exekucím. V případech, kdy klienti dluží i rodině a známým, dochází při nesplácení ke zhroucení rodinných vazeb a izolaci.
- Část klientů snažících se o oddlužení se postupně během měsíců spolupráce s poradnou „vyčerpá“, a přes úvodní snahu přestanou spolupracovat.
- Když se klientovi zadaří splnit podmínky a projít celým administrativním procesem se shromažďováním a předáváním stohu dokumentů, formulářů a dotazníků přes právní kancelář, dostane se pod ochranu soudu a do péče insolvenčního správce. Celý proces trvá dva a více měsíců.
- Opakovaně je se všemi klienty řešena nutnost 5 let trvající spolupráce s insolvenčním správcem, hlavně přebírání doporučených dopisů z pošty, povinnost hlásit mu jakoukoliv změnu, která by měla vliv na probíhající insolvenční řízení.

Část klientů spolupráci s insolvenčním správcem nezvládá. Odmítají se s ním sejít, nebo hradit jeho měsíční odměnu, čímž jim ale vzniká další dluh, neposílají mu nutné dokumenty ke svým životním změnám (např. při ztrátě zaměstnání). Domnívají se, že i všechny další kroky za ně bude řešit dluhová poradna, nechtějí sledovat svůj insolvenční rejstřík, nepřebírají poštu, ad. Část klientů nemá zájem řešit svoji finanční situaci aktivně. Buď si zvykli na životní styl hrazený sociálními dávkami a jako jediné řešení nedostatku finančních prostředků vidí získání další podpory, nebo čekají, že se situace vyřeší sama. Zájem o zaměstnání je často pouze deklaratorní. V některých případech nejsou ani využívány sociální dávky, protože klient nespolečupracuje na zpracování žádostí. Část klientů se při snaze o aktivní řešení své finanční situace potýká s diskriminací vyplývající z řady příčin, zejm. jde o romský původ, zdravotní omezení, věk a nízkou kvalifikaci.

- Pro většinu klientů dluhové poradny je rozhodujícím mezníkem při rozhodnutí o zahájení spolupráce hrozba ztráty bydlení, nebo nevyhovující bytová situace. Klienti často řádně neplatí

nájem a služby s bydlením spojené, a současně nemají finanční rezervu na zaplacení kauce či zálohy v novém bytě.

- Pro část klientů, zejména seniorského věku, anebo s nízkým vzděláním, je zásadním problémem v řešení situace písemná komunikace s úřady a poskytovateli služeb, včetně bank a nebankovních společností. Lidé nerozumí úředním dopisům, a proto je buď ignorují (nepřebírají poštu, dopisy vyhazují), nebo s nimi nakládají neuváženě. Značná část klientů není schopna si dohledat informace na internetu (nemají schopnosti anebo technické vybavení) ani komunikovat emailem, resp. datovou schránkou.
- Části klientů dluhové poradny, v důsledku jejich věku či zdravotnímu stavu, je ukončena spolupráce úmrtím (projekt byl realizován v období pandemie koronaviru SARS-CoV-2).

6. Závěry a doporučení

Při MěÚ Ralsko působí v současnosti jedna terénní pracovnice, což většina aktérů, s kterými byly vedeny rozhovory, považuje v současnosti za nedostatečné. Upozorňují tak především z důvodu vzdálenosti mezi jednotlivými částmi města Ralska a vysokým počtem osob, které pomoc prostřednictvím sociální nebo terénní sociální práce potřebují. Od roku 2017 do konce roku 2019 byla část činnosti terénních pracovníků financovaná prostřednictvím projektu KPSVL Sociální terénní práce ve vyloučených lokalitách města Ralsko. Indikátory projektu byly naplněny a také podle závěrečné evaluační zprávy byl projekt úspěšný. Současně realizovaný projekt byl zaměřen na prevenci dluhů a prevenci ztráty bydlení, což bylo výzkumem ASZ z roku 2020 vyhodnoceno jako dvě nejvíce problémové okruhy v oblasti sociálního začleňování. V současné době. V současné době je jedinou další organizací poskytující sociální služby Oblastní charita Most, která v místní části Náhlov provozuje Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (Siglová, 2020).

Dříve na území Ralska působily také další organizace – Lampa, z.s. provozovala NZDM na Plouznici, organizace Člověk v tísni zřídila také na Plouznici předškolní klub Klubík a další volnočasové aktivity provozovala organizace Tosara. Ralsko také dvakrát měsíčně navštěvovali pracovníci českolipského K-centra organizace Most k naději. Tyto organizace však z různých svůj provoz v Ralsku ukončily (Siglová, 2020).

Ralsko je oblastí s extrémně vysokým podílem osob v exekuci (31,97 % v roce 2019). Proto část aktivit projektu Preventivní sociální práce v Ralsku je zaměřena na dluhové poradenství, oddlužení, nastavení rodinných rozpočtů a práce s mládeží, kdy se mladí lidé učí hospodařit. Aktivitu by bylo vhodné rozšířit i pro děti v MŠ, aby od útlého věku chápali a vnímali rozdíly při nakládání s penězi ad.

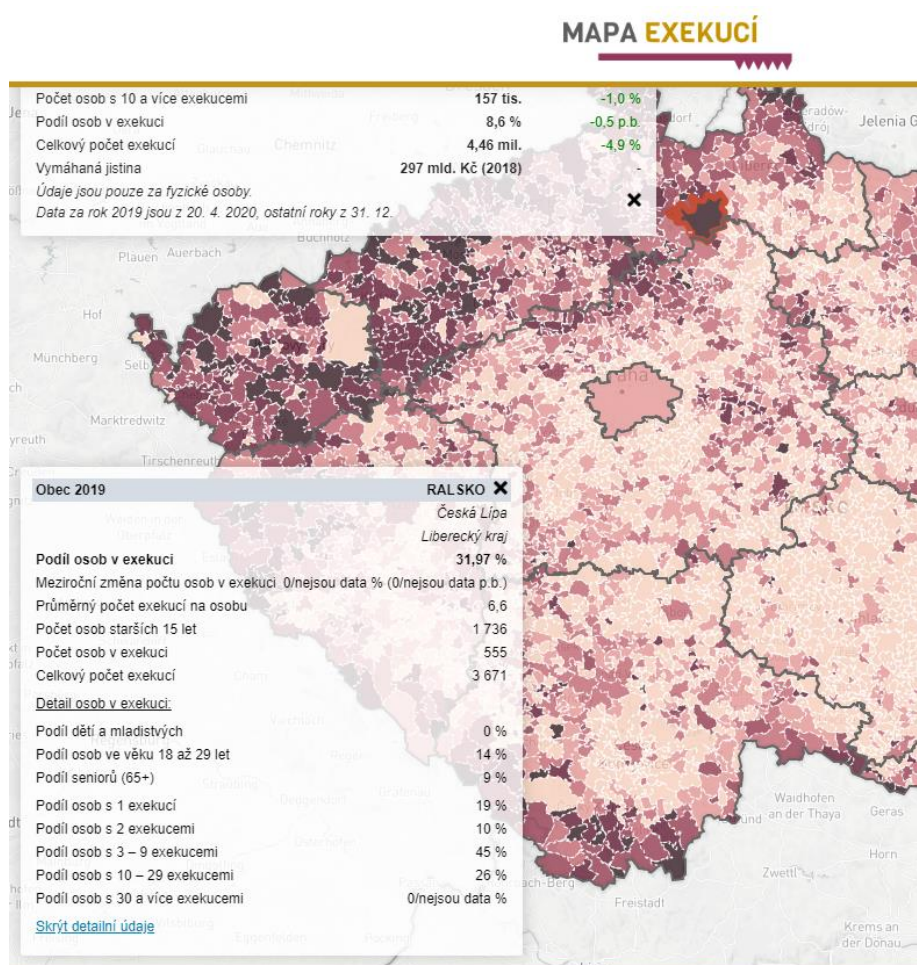
V Ralsku momentálně nepůsobí žádná ze služeb odborného sociálního poradenství kromě poradenství dluhového, které je poskytováno v rámci projektu OPZ (současně realizovaného) ambulantně i terénní formou, ve spolupráci s externím subjektem – právníkem z České Lípy vyřizujícím insolvenční návrhy. Služba dluhového poradenství je hodnocena velmi kladně ze strany klientů i oslovených aktérů. Klienti mají k poradkyni, která je zároveň terénní sociální pracovnicí důvěru, a kromě dluhů s ní ve většině případů řeší další záležitosti. Řešení dluhů je zároveň nadpoloviční část všech zakázek řešených v rámci terénní sociální práce, a představuje jeden ze stěžejních problémů lokality. Existenci dluhové poradny je vhodné zachovat i po ukončení realizace současného projektu.

Průběžná evaluace projektu i jeho závěrečné zhodnocení uvedené v tomto dokumentu (ZEZ) zhodnotila, že projekt byl vhodně zaměřen i realizován, a to i v kontextu omezení souvisejících s pandemií koronaviru, která propukla v březnu 2020 a trvala cca 2 roky. Cílová skupina projektu je potenciálně tak velká, že nelze očekávat statisticky viditelné zlepšení vlivem jednoho tříletého projektu, protože jen v exekuci je 555 osob z celkového počtu obyvatel 1 736 starších 15 let (zdroj: www.mapaexekuci.cz). Přičemž i další lidé mají dluhy a s nimi přidružené samostatně obtížně řešitelné problémy. V obci Ralsko se podíl zadlužených osob pohybuje okolo trojnásobku průměru republiky.

ASZ ve své evaluační zprávě z roku 2020 uvádí: „otázky týkající se dluhů řeší v rámci terénní sociální práce více než polovina klientů. 52 klientů terénní sociální práce je v současnosti v exekuci, což je však stále pouze přibližně 13 % celkového počtu osob v exekuci v celé obci Ralsko. Podíl osob v exekuci v roce 2017 v Ralsku by 22,74 %, tj. v absolutním počtu 387 osob s celkem 2 253 exekucemi. U 27 klientů dluhového poradenství se podařilo nastavit splátkové kalendáře. Celkově od roku 2013 do roku 2017 podalo 13 klientů návrh na oddlužení, z nichž 10 z nich bylo oddlužení schváleno soudem a 5 již oddlužení ukončilo. Tito klienti jsou z Ploužnice, Náhlova a Kuřívod“ (Siglová, 2020).

Dle Mapy exekucí je podrobný stav dluhů obyvatel Ralska k roku 2019 následující:

Obrázek 11: Detailní přehled exekucí v Ralsku k roku 2019

Zdroj: <http://mapaexekuci.cz/index.php/mapa-2/>, červen 2022

V průběhu realizace projektu došlo kombinací několika faktorů, jak na straně města, tak na straně ASZ, k ukončení působení ASZ ve městě pro sociální oblast. Spolupráce s ASZ v oblasti bezpečnosti a prevence kriminality pokračuje i nadále. Nejsilnějším aktérem v tématu sociální práce a poradenství je sama městská samospráva zastoupená sociální pracovníci, jež byla současně členem realizačního týmu projektu. Přes úvodní nedůvěru vedení města v zaměření projektu a jeho prospěšnost, bylo v době jeho ukončování politicky rozhodnuto o pokračování podpory aktivit, které projekt realizoval, díky finanční podpoře z městského rozpočtu a o předložení navazujících projektových žádostí zaměřených na podporu sociální práce a dluhového poradenství ve městě.

Preventivní sociální práce v Ralsku, reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597

Projekt je spolufinancován z finančních prostředků EU, prostřednictvím ESF, Operační program Zaměstnanost, státního rozpočtu ČR a rozpočtu města Ralska

Obecným cílem projektu bylo snižovat míru sociálního vyloučení u osob z CS v oblastech, které jsou vzájemně provázané: bydlení, snižování dluhů, aktivizace mladých osob ve smyslu poznání a akceptace obecně uznávaných norem jako základního předpokladu pro bezproblémové soužití a sociální začlenění. Z hlediska praxe se ale ukazuje potřeba ještě širší intervence, než umožňuje současný projekt z OPZ.

Město Ralsko by využilo i možnost intervencí vůči CS od 12 do 80 let. Průběžná evaluační zpráva doporučovala hledat další možnosti podpory v programech a výzvách zaměřených na vzdělávání a intervence s dětmi a seniory. Rozšířit tak cílovou skupinu projektů.

Projektový záměr pracoval se schématem komplexní podpory, kdy je s klientem řešena jak jeho zadluženost a finanční gramotnost, tak také udržitelné a vyhovující bydlení, a současně prevence podporující aktivní přístup ke vznikající nebo již rozvinuté životní situaci. Na základě analýzy záznamů o podpoře jednotlivých klientů i z vyjádření realizačního týmu (sociální pracovník, dluhové poradkyně, aktivizační pracovnice) se komplexní přístup osvědčil a ukázal se jako nezbytný pro dosahování úspěchu u konkrétních klientů a jejich rodin.

Úspěchy projektu (jeho výsledky) lze z evaluačního hlediska vysledovat v několika rovinách:

- Lze identifikovat konkrétní osoby, kterým bylo významně pomoheno řešit nevyhovující životní situaci:
 - Části účastníků projektu bylo umožněno zdarma zpracovat a podat insolvenční návrh, kterým po schválení soudem, získali možnost zbavit se v dohledné době své jinak neřešitelné dluhové situace. Tito klienti jsou nyní v péči insolvenčních správců, protože období osobního bankrotu trvá 5 let a vzhledem k délce trvání projektu jsou všechny insolvence stále probíhající.
 - Část účastníků získala díky bezplatnému poradenství přehled o svých finančních závazcích, příjmech, výdajích, a tedy i možnostech, jak své dluhy splatit pomocí splátkových kalendářů a současně nastavit výdaje do udržitelné výše bez nutnosti úpadku do dluhové pasti půjček.
 - Další klienti získali, nebo si udrželi bydlení, a to zejména v sociálních a standardních městských bytech, které mají v Ralsku výrazně výhodnější nájemné než byty k pronájmu v soukromém vlastnictví. Díky spolupráci s dluhovou poradnou byli klienti aktivně vyzýváni k řešení svých dluhů vůči městu tak, aby byla doložena snaha o jejich splacení a Radou města nebyl smluvní nájemní vztah ukončen.

- Oprávnění klienti, díky analýze své životní situace a podpoře při vyplňování formulářů a komunikaci s úřady, získali více finančních prostředků z dávek státní sociální podpory.
- Část klientů, v důsledku individuální podpory s finanční a bytovou stabilizací špatně se vyvíjející situace rodiny, nepřišla o děti odnětím OSPODem.
- Lze pozorovat zvýšení důvěry části občanů města v činnost úřadů, a to jak MěÚ Ralsko, tak ČSSZ a soudů. To se děje v důsledku pozitivních zkušeností, kdy si obyvatelé mezi sebou předávají informace o případech, kdy podpora těmito úřady fungovala v jejich prospěch (např. došlo ke zlepšení finanční situace rodiny, zdařila se výměna bytu za lépe odpovídající, podařilo se vyřešit problém intervencí jednoho úředníka u úředníka jiného úřadu, snížil se stres z nepochopení úředním dopisům díky bezplatným konzultacím jejich obsahu, ad.)

Celkově lze z výsledků evaluace shrnout, že podpora klientům končí buď úspěšně, tzn. schválením insolvenčního návrhu, nebo nastavením udržitelné finanční a bytové situace klienta a jeho rodiny. Nebo končí neúspěšně, tzn. předčasným ukončením spolupráce mezi klientem a poradnou bez vyřešení problému. Z analýz záznamů o podpoře evaluátor vyvozuje, že ne u všech lidí, kteří kontaktují dluhovou poradnu, resp. sociální odbor města, je reálně možné vyřešit jejich životní situaci ke spokojenosti jejich i jejich věřitelů. Životní situace, možnosti a odhodlání každého člověka jsou jiné. Mezi významné faktory podporující dosažení úspěchu patří vzdělání a možnost pracovat na kvalifikované pozici, dobrý zdravotní stav, produktivní věk a aktivní přístup se schopností sebereflexe. Mezi faktory, které pravděpodobnost úspěchu snižují je nepřijetí osobní zodpovědnosti za vzniklou situaci, nízké vzdělání a neschopnost nechat si poradit, špatný zdravotní stav neumožňující plnohodnotně pracovat, nezáměr o stabilní zaměstnání, velikost rodiny neodpovídající schopnostem rodičů generovat adekvátní finanční příjmy na její životní náklady, neschopnost přistupovat k řešení vzniklých problémů aktivně a umožnění jejich kumulace, generačně předávaný zvyk žít ze sociálních dávek.

Zjištění z evaluace projektu Preventivní sociální práce v Ralsku doporučují, aby se pokračovalo v zahájeném trendu podpory cílových skupin projektu.

- Umožnit držet kapacitu dluhové poradny ve spolupráci s dalšími sociálními pracovníky alespoň na takové výši, aby zvládala podporovat aktivní zájemce, tzn. lidi, kteří ji sami osloví se žádostí o spolupráci.
- Podporovat finanční gramotnost nejen u pracující populace, ale především u dětí a mládeže, odpovídající přístup má pozitivní vliv i u seniorů.

- Podpořit dostupnost školení a technického vybavení ve smyslu přístupu a ovládání internetu, emailů, bankovních účtů a zejména datových schránek u méně majetných občanů. Umožnit soběstačnost, např. ve spolupráci s místní knihovnou, ve smyslu vyhledávání práce, tisku, kopírování a skenování dokumentů.
- Umožnit zaměstnancům dluhové poradny odborná školení a sdílení zkušeností.

Ač nelze dosáhnout úspěchu v každém individuálním případě, je evaluátor přesvědčen o tom, že potenciál k pozitivní změně formou bezplatné pomoci občanům Ralska na zlepšení jejich životní situace v oblasti řešení dluhů a stability bydlení, je v Ralsku významný a díky velikosti města i pro občany citelný.

Seznam zkratek

ASZ	Agentura pro sociální začleňování
CS	cílová skupina
ČSÚ	Český statistický úřad
EO	evaluační otázka
EZ	evaluační zpráva
KA	klíčová aktivita (projektu)
MěÚ	městský úřad
MPSV ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
NGO (NNO)	nezisková organizace
OPZ	Operační program Zaměstnanost
PEZ	průběžná evaluační zpráva
ŘO OPZ	řídící orgán Operačního programu zaměstnanost
SVL	sociálně vyloučená lokalita
ZEZ	závěrečná evaluační zpráva
ZoR	Zpráva o realizaci projektu

Zdroje zpracování PEZ

- Žádost o podporu projektu Preventivní sociální práce v Ralsku reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597 a její přílohy
- Zpráva o realizaci projektu k 31. 1. 2022
- Žádost o podstatnou změnu projektu č. 4
- Archiv měsíčníku Dnešní Ralsko zpravodaj za období leden 2021–červen 2022
<https://mestoralsko.cz/mesto/dnesni-ralsko/>
- Facebook „Město Ralsko“
- Anonymizované sociální anamnézy a individuální plány klientů služeb
- Záznamy z poskytovaných činností
- Český statistický úřad – online databáze
https://www.czso.cz/csu/xi/charakteristika_kraje
- Mapa exekucí Institutu prevence a řešení předlužení
(<http://mapaexekuci.cz/index.php/mapa-2/>)
- Metodika prevence ztráty bydlení (MPSV, VUPSV 2018)
(https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Metodika_prevence_ztraty_bydleni_VUPS_V_2015_uprava_2018.pdf/9b5f6888-8f81-5a13-5dae-5cf66bba0954)
- Závěrečná evaluační zpráva z předčasně ukončené spolupráce Ralska s Agenturou pro sociální začleňování (autor Ivana Siglová, červen 2020)
<https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/evaluacni-zprava-ralsko-2020/>
[file:///C:/Users/PC/Downloads/Ralsko_EZ_zor9%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/PC/Downloads/Ralsko_EZ_zor9%20(1).pdf)
<https://www.socialni-zaclenovani.cz/lokalita/ralsko/>
- Tematický akční plán pro oblast prevence kriminality pro město Ralsko 2020–2022
<https://mestoralsko.cz/mesto/projekty/preventivni-socialni-prace-v-ralsku/>
https://mestoralsko.cz/wp-content/uploads/2020/09/TAP_Ralsko_Prevence-kriminality.pdf
- Strategický plán sociálního začleňování města Ralsko pro roky 2018-2021
<https://mestoralsko.cz/wp-content/uploads/2019/10/Strategick%C3%BD-pl%C3%A1n-soci%C3%A1ln%C3%ADho-za%C4%8Dle%C5%88ov%C3%A1n%C3%AD-2018-2021.pdf>
- Tematický výzkum – Bezpečnost v Ralsku (ASZ, duben 2020)
https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/Ralsko_TV_Bezpec%C3%8Cnost_ZOR9.pdf

- Komunitní plán sociálních služeb města Ralsko 2021–2025
<https://mestoralsko.cz/wp-content/uploads/2020/11/Komunitni-plan-pro-roky-2020-2025.pdf>
- Výsledky dotazníkového šetření zaměřeného na účastníky projektu, kteří získali podporu ve vyšším než bagatelním rozsahu (>40 h) (Příloha č. 3 ZEZ)

Příloha 1 Zpravodaj Dnešní Ralsko – informace k projektu v místním tisku

Příloha navazuje na informace z průběžné evaluační zprávy, pokrývající období květen 2020 až prosinec 2020, kdy evaluace sleduje, zda a jak jsou občané Ralska informováni o oblasti sociální práce a možnostech zapojení se do projektu. Přiloženy v ZEZ jsou printscreeny z Dnešního Ralska za období od ledna 2021 do konce projektu, ve kterých projektový tým informuje o situacích a možnostech podpory občanů při jejich řešení.

Celkově lze hodnotit průběžné informování občanů Ralska jako intenzivní a edukační. Vždy jsou také uvedeny konkrétní kontaktní údaje a výzva k jejich využití.

Dnešní Ralsko 1/2021

<https://mestoralsko.cz/wp-content/uploads/2021/08/Dnesni-Ralsko-1-2021.pdf>

DLUHOVÁ PORADNA A PREVENCE ZTRÁTY BYDLENÍ

Při řešení exekuce se ve většině případů finanční pohledávka vymáhá srážkami ze mzdy, popřípadě příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu. Jestliže však není možné pohledávku uspokojit ani jednou z uvedených možností, může exekutor přikročit k zabavení movitých věcí a zajistit jejich prodej formou dražby. K této formě uspokojení pohledávky, prodejem movitých věcí přistupují soudní exekutoři zpravidla až ve chvíli, kdy se ostatní způsoby provedení exekuce jako jsou srážky ze mzdy nebo příkázání pohledávky z bankovního účtu ukážou neúčinnými nebo nereálnými.

Mobiliární exekuci (prodej movitých věcí) provádějí vykonavatelé exekutora. Probíhá tak, že vykonatelé nejprve pořídí v místě soupis konkrétních věcí. Provedou jejich evidenci a označí je nálepkou. Následně jsou věci zajištěny a prodány ve veřejné dražbě. Z výtěžku je následně uspokojena nebo postupně uspokojována pohledávka věřitele. Celý průběh soupisu se zaznamenává na kameru. Výsledný záznam je součástí exekučního spisu a účastníci řízení (a jiné oprávněné osoby) do něj mohou nahlédnout. V případě, že by došlo k podání podnětu proti postupu konkrétního exekutora, lze snadno ověřit, zda dotyčný exekutor postupoval v souladu s právními předpisy.

11

 Dnešní Ralsko

Z MĚSTA A MĚSTSKÉHO ÚŘADU

V souvislosti se zmírněním dopadů pandemie Covid-19 omezil Lex Covid Justice původně s účinností do 30. června 2020 provádění exekucí prodejem movitých věcí a těch nemovitostí, ve kterých má povinný trvalé bydliště. Následná novela (Lex Covid II) vyhlášená v listopadu loňského roku zákaz obnovila až do 31. ledna 2021.

Od počátku února 2021 je tak již provádění exekucí těmito způsoby opět možné. Exekutorská komora však svým členům doporučuje, aby soupisy, zajištění nebo převzetí věcí v bydlíšti dlužníka neprováděli. Současně Exekutorská komora požaduje, aby exekutoři své zaměstnance vybavili příslušnými ochrannými a desinfekčními prostředky, aby tak nebylo ohroženo zdraví zúčastněných osob. Výčet věcí, které nesmí být dlužníkovi zabaveny, obsahuje občanský soudní řád. Jde o věci takové povahy, které dlužník nezbytně potřebuje k uspokojení hmotných potřeb svých a své rodiny. Pokud je dlužník zároveň podnikatelem, do nezabavitelných věcí budou náležet i prostředky sloužící k podnikání.

V souvislosti s pandemií Covid-19 je však nezbytné ponechat dlužníkům také komunikační prostředky – chytré telefony, tablety a počítače, aby bylo možné realizovat distanční výuku dětí, případně aby dlužník mohl v současné situaci pracovat z domova.

V případě, že potřebujete poradit ve složité finanční situaci, neváhejte se na nás obrátit o pomoc a radu. Jsme Vám k dispozici každý všední den.

Poradenství je realizované v rámci projektu Preventivní sociální práce v Ralsku, reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597 a je pro zájemce **ZDARMA!!!**

Kontakt: Bc. Jana Srbová, tel.: 774 646 280

Preventivní sociální práce v Ralsku, reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597

Projekt je spolufinancován z finančních prostředků EU, prostřednictvím ESF, Operační program Zaměstnanost, státního rozpočtu ČR a rozpočtu města Ralska

FINANČNÍ GRAMOTNOST PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Co se v mládí naučíš, ve stáří jako když najdeš – staré pořekadlo, které platí ve všech oblastech našeho života.

Asi bychom si měli přiznat, že špatné finanční návyky ve svých dětech často pěstujeme my sami. Proč? Relativně nevinné otázky jako: Co si koupíš za peníze od babičky? Co si koupíš za peníze k narozeninám? Všechny podobně položené otázky v dětech vyvolají představu, že je vlastně dobré všechny peníze utratit. Vyvolají představu,

16

duben 2022

Z MĚSTA A MĚSTSKÉHO ÚŘADU

že peníze mají smysl jen tehdy, pokud je lze rychle proměnit ve zboží. To je bohužel trochu krátkozraké a je třeba děti s financemi seznamovat již od mala.

Co můžete udělat pro to, aby si vaše děti s financemi v budoucnu rozuměly?

Berme to tak, že finanční gramotnost je dovednost nebo znalost, kterou bychom měli dětem vštěpovat ještě dříve, než půjdou do školy. Pokud budou děti vstupovat do života s jasnější představou jaké jsou povinné výdaje, co vše je třeba zaplatit a jak není nutné utrácet za hlouposti a naopak, jak si našetřit, budou uchráněny před zbytečnými problémy a nepříjemnostmi.

O financích se lze s dětmi bavit již v předškolním věku. Stačí začít úplně jednoduše, např. při nákupu. Vysvětlit, proč dáváme do košíku právě tyto potraviny, a ne ty v hezcím obalu. Postupně tak začneme vštěpovat, že záleží na obsahu, a nikoliv na obalu, s tím je spojené vysvětlování na téma hodnota peněz a naše finanční možnosti.

Hraním si na obchod, kdy ke hře použijeme hrací peníze v hodnotě těch pravých, určíme sumu, kterou potřebujeme na jeden nákup a řekneme, co vše je potřeba nakoupit, je učíme rodinnému hospodaření. Postupem času budou chápat, jaké priority při nakupování zvítězily. Současně se tak seznámí s možnostmi spoření, které je možné jen tehdy, když vše neutratíme. A k čemu je vlastně takové spoření dobré. Jak to udělat? Tak třeba při poslední hře na obchod děti všechny peníze neutratily, a tak je možné je dát do pokladničky. A po nějaké době je třeba opravdu vyměnit za pravé peníze, aby děti viděly, že hra měla smysl. Zároveň tak při hře na obchod pochopí, že ne vše lze koupit hned a že je na trhu sousta věcí na které je třeba našetřit.

Současně, kromě obchodu můžeme děti přizvat ke společnému vaření. Nakoupili jsme potřebné potraviny a teď lze vařit. Jak, aby to vyšlo pro všechny, a ještě zbylo na zítřka a tím jsme ušetřili? To vše lze děti lehkou formou postupně naučit.

Zároveň bychom formou hry měli děti zapojit do rodinného plánování a tvorby rodinných rozpočtů. Děti, a to především ty starší, by měly vědět, jak to vlastně je s rodinným rozpočtem. Kolik peněz musí odejít (nájemné, energie, splátky atp.), že ani ten internet není zadarmo a kolik tedy zbyde na ostatní náklady. Děti bychom měli s financemi seznamovat i prostřednictvím pravidelného kapesného.

Přirozeným instinktem všech rodičů je chránit svoje děti co nejdéle a vychovávat je co nejlépe. A proto bychom je měli i mimo jiné chránit před dluhy, před vstupem do života, který bude začínat splátkovým kalendářem a ze

PREVENTIVNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE V RALSKU

V září loňského roku město Ralsko vstoupilo do projektu „Preventivní sociální práce v Ralsku“, CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597, jehož smyslem je snížení míry sociálního vyloučení přímou podporou ohrožených osob, žijících v sociálně vyloučených lokalitách Ralska. Prostřednictvím podpory cílové skupiny k přístupu k bydlení, řešení dluhové problematiky, stabilizace rodinného rozpočtu a snížení míry negativních a patologických jevů u mladých osob starších 15ti let.

Pomoc je nabízena všem obyvatelům SVL Ralsko, kteří jsou ohroženi či zasaženi ztrátou nebo nejistotou v bydlení. Nabízejí pomoc s dluhy a exekucemi osobám s nízkou finanční a právní gramotností a osobám, které se dostávají do konfliktu s obecně uznávanými společenskými normami. Tito lidé se potýkají s problémy v mnoha oblastech, přičemž propad do obtížné situace je tak hluboký, že se jedinci i celé rodiny ocitnou v sociálním vyloučení a kultuře chudoby.

V rámci projektu jsme pro všechny, kterých se popsané problémy týkají a nebo mají zájem získat konkrétní informace, jsme pro letošní rok připravili řadu kulturních a vzdělávacích akcí. Budeme vás o nich informovat, jen co současná situace kolem nemoci Covid-19 dovolí nebo umožní jejich realizaci. Plánů máme spoustu.

Rádi Vám pomůžeme přezkoumat oprávněnost exekučního řízení, pomůžeme k oddlužení – insolvenční. Pomůžeme přehodnotit Váš měsíční rodinný rozpočet, pochopit základní principy hospodaření s finančními prostředky, získat dovednosti při stanovení priorit v oblasti hospodaření a snižování výdajů, získat informace o nebezpečí při zabezpečení Vašich potřeb prostřednictvím půjček, informace o právech a povinnostech, řešení zadluženosti, řešení neprávem vymáhaných dluhů.

Kontakt: Bc. Jana Srbová, tel.: 774 646 280

Tyto služby jsou poskytovány BEZPLATNĚ !!!

Z MĚSTA A MĚSTSKÉHO ÚŘADU

PŮJČKA – NEJČASTĚJŠÍ RISKATNÍ ŘEŠENÍ DLUHOVÉ SITUACE DLUHOVÁ PAST ANEB MNĚ SE TO STÁT NEMŮŽE

Dostali jste se do situace, že v den splatnosti nemáte na svém účtu dostatek finančních prostředků, a říkáte si, že splátku zaplatíte až tam nějaké peníze budou? Ale s nikým o tom nekomunikujete a věříte, že Vašem nápadu nic neudělá?

My Vám povíme, co se stane. V podstatě jste se poměrně rychle dostali do problému. Okamžitě Vám začal nabíhat úrok z prodlení, který se započítá ihned první den po datu splatnosti.

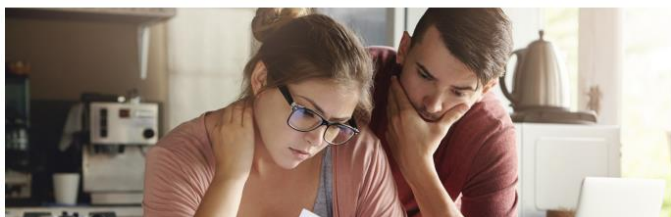
Problémem nebylo to, že nemáte dost peněz na splátku v den splatnosti, ale to, že jste nekomunikovali a situaci nechali dojít tak daleko. Tím, že včas přiznáte, že na splátku nemáte, si vlastně pomůžete a ve svém důsledku ještě ušetříte. Místo samovolného odkladu splátky, o kterém nikomu neřeknete, zkuste raději využít možnost odložení splátek. Většina společností nabízí možnost odložení splátek. Tato služba je sice zpoplatněná, ale stále se jedná o „levnější“ variantu odkladu splátek než kromě splacení půjčky, placení ještě úroků z prodlení.

PŮJČKA NA SPLACENÍ PŮJČKY – NEJRYCHLEJŠÍ CESTA DO DLUHOVÉ PASTI

Na první pohled to vypadá jako snadné řešení – nová půjčka na splacení té staré. Rychlé, snadné, bez starostí. Bohužel tomu tak není! Naopak je to nejrychlejší cesta do dluhové pasti a následně do exekuce.

Co se vlastně stalo? Peníze stále nějak vycházely a vypadalo to, že zvládnete splátku zaplatit včas. Přišly ale jiné výdaje a najednou již nemáte tolik peněz, kolik na splátku potřebujete. První myšlenka – opět si někde půjčím. Konečně v televizním i rozhlasovém vysílání je reklam na rychlé půjčky víc než dost, a tak nebude nutné ani složit hledat někoho, od koho si půjčím. Zvláště v případě, že se jedná o půjčku na splacení jedné z mnoha splátek dlouhodobějšího spotřebitelského úvěru. A pomyslná spirála vedoucí do dluhové pasti se pomalu a jistě roztočila. A zastavit ji, není úplně snadné.

Mnohem účinnější je komunikovat se společností, od které původní půjčku máte. Zvláště u zmíněných spotřebitelských úvěrů většinou není odložení splátky o pár dní problém. Často tuto možnost nebankovní společnosti poskytnou zdarma. Ale je třeba komunikovat a vzniklou situaci začít aktivně řešit!

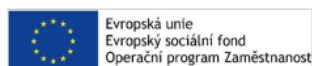

Nejčastější příčinou dluhové pasti je neschopnost splácet první, původní dluhy. Většinou se jedná o relativně malé částky, mnohdy v řádech stokorun, které vypadají neškodně a s jejich splacením nemůže přeci být problém. Jedná se o dluhy na sociálním nebo zdravotním pojištění, o různé pokuty za jízdu na černo, nesplacené částky mobilním operátorům apod. Důvody pro vznik dluhové pasti jsou vždy stejné. Nesplacení včas, nesplacení v řádném termínu. A jak z toho ven? Nejjednodušší je sloučení půjček, složitější cesta je insolvence a v nejhorším případě lze za určitých podmínek zvolit cestu osobního bankrotu.

Dluhová past se vás nutně nemusí týkat. Důležité je vědět, co budete dělat, pokud například přijdete o zaměstnání nebo onemocníte, a tím přijdete na delší dobu o pravidelný příjem. Pokud se však budete řídit našimi radami a místo mlčení či splacení jedné půjčky druhou, což je v podstatě nekonečný příběh, je možné vše vyřešit ke spokojenosti obou stran.

Pokud si chcete vzít půjčku a nejste si jisti, zda vše zvládnete, přijďte vše probrat v rámci dluhové poradny. Poradenství je zdarma a budeme se snažit s vámi rozhodnutí v podobě „vzít si půjčku“ probrat a vysvětlit si všechna pro a proti. Půjčka je riskantní řešení nepříjemné finanční situace. Většinou ji čerpáme v době, kdy nás ani nenapadne, že bychom na její splacení neměli. A právě proto, je třeba vše pečlivě zvážit a vyhodnotit. A s tím rádi pomůžeme.

Dluhová poradna funguje v rámci projektu Preventivní sociální práce v Ralsku, reg. č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0014006.

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Bc. Jana Srbová,
Odborný garant projektu

Preventivní sociální práce v Ralsku, reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597

Projekt je spolufinancován z finančních prostředků EU, prostřednictvím ESF, Operační program Zaměstnanost, státního rozpočtu ČR a rozpočtu města Ralska

Z MĚSTA A MĚSTSKÉHO ÚŘADU

AKTIVITY NA PLOUŽNICI

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Za podpory projektu Preventivní sociální práce v Ralsku, CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597 se během léta a podzimu 2021 uskutečnilo několik, již delší dobu plánovaných akcí. Protipandemická opatření, která omezovala především setkávání osob a uskutečnění hromadných akcí, nám všechny plánované akce neustále posouvala. Ale přesto se povedlo uskutečnit třeba společné vaření, soutěž v rybolovu mladých rybářů z Ploužnice nebo Halloween. Všechny akce zaznamenaly mimořádný úspěch, děti a jejich rodiče se začlenily již do jejich příprav, velmi dobře se bavily, soutěžily a samozřejmě za své úsilí získaly i malé odměny, v případě společného vaření to byla odměna v podobě bříšek plných langošů. Věříme a doufáme, že takových úspěšných akcí bude v budoucnu více.

Bc. Jana Srbová a organizátorka akcí Viera Šveňhová.

16

prosinec 2021

Z MĚSTA A MĚSTSKÉHO ÚŘADU

Preventivní sociální práce v Ralsku, reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597

Projekt je spolufinancován z finančních prostředků EU, prostřednictvím ESF, Operační program Zaměstnanost, státního rozpočtu ČR a rozpočtu města Ralska

 Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Asi bychom si měli přiznat, že špatné finanční návyky ve svých dětech často pěstujeme my sami. Proč? Relativně nevinné otázky jako: Co si koupíš za peníze od babičky? Co si koupíš za peníze k narozeninám? Všechny podobně položené otázky v dětech vyvolají představu, že je vlastně dobré všechny peníze utratit. Vyvolají představu,

16

duben 2022

Z MĚSTA A MĚSTSKÉHO ÚŘÁDU

Co můžete udělat pro to, aby si vaše děti s financemi v budoucnu rozuměly?

Berme to tak, že finanční gramotnost je dovednost nebo znalost, kterou bychom měli dětem vštěpovat ještě dříve, než půjdou do školy. Pokud budou děti vstupovat do života s jasnější představou jaké jsou povinné výdaje, co vše je třeba zaplatit a jak není nutné utrácet za hlouposti a naopak, jak si našetřit, budou uchráněny před zbytečnými problémy a nepříjemnostmi.

O financích se lze s dětmi bavit již v předškolním věku. Stačí začít úplně jednoduše, např. při nákupu. Vysvětlit, proč dáváme do košíku právě tyto potraviny, a ne ty v hezčí obalu. Postupně tak začneme vstěpovat, že záleží na obsahu, a nikoliv na obalu, s tím je spojené vysvětlování na téma hodnota peněz a naše finanční možnosti.

Hraním si na obchod, kdy ke hře použijeme hrací peníze v hodnotě těch pravých, určíme sumu, kterou potřebujeme na jeden nákup a řekneme, co vše je potřeba nakoupit, je učíme rodinnému hospodaření. Postupem času budou chápat, jaké priority při nakupování zviditelily. Současně se tak seznámí s možnostmi spoření, které je možné jen tehdy, když vše neutratíme. A k čemu je vlastně takové spoření dobré. Jak to udělat? Tak třeba při poslední hře na obchod děti všechny peníze neutratily, a tak je možné je dát do pokladničky. A po nějaké době je třeba opravdu vyměnit za pravé peníze, aby děti viděly, že hra měla smysl. Zároveň tak při hře na obchod pochopí, že ne vše lze koupit hned a že je na trhu sousta věcí na které je třeba našetřit.

Současně, kromě obchodu můžeme děti přizvat ke společnému vaření. Nakoupili jsme potřebné potraviny a teď lze vařit. Jak, aby to vyšlo pro všechny, a ještě zbylo na zítřka a tím jsme ušetřili? To vše lze děti lehkou formou postupně naučit.

Zároven bychom formou hry měli děti zapojit do rodinného plánování a tvorby rodinných rozpočtů. Děti, a to především ty starší, by měly vědět, jak to vlastně je s rodinným rozpočtem. Kolik peněz musí odejít (nájemné, energie, splátky atp.), že ani ten internet není zadarmo a kolik tedy zbyde na ostatní náklady. Děti bychom měli s financemi seznamovat i prostřednictvím pravidelného kapesného.

Přirozeným instinktem všech rodičů je chránit svoje děti co nejdéle a vychovávat je co nejlépe. A proto bychom

Příloha 2 web města k projektu

487 898 121

podatelna@mestoralsko.cz

RALSKO
OFICIÁLNÍ WEB MĚSTA

MĚSTO ▾ MĚSTSKÝ ÚŘAD ▾ TURISTIKA ▾ KONTAKTY ▾

Preventivní sociální práce v Ralsku reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597.

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Realizace
1. 9. 2020 – 30. 6. 2022

Cíl projektu

Hlavním cílem projektu je zlepšení situace obyvatel SVL Ralsko v oblasti financí (dluhů), bydlení a v oblasti snížení míry patologických jevů u mladých osob 15+.

Cíle bude dosaženo prostřednictvím klíčových aktivit zaměřených především na zvyšování kompetencí cílové skupiny a aktivním řešením zadluženosti a předluženosti těchto osob. Preventivním působením v oblasti ztráty bydlení a podporou udržení bydlení prostřednictvím poskytování poradenství, zvýšením právního a ekologického povědomí v této oblasti, včetně řešení sousedských vztahů v této oblasti.

Postupným navyšováním právního povědomí cílové skupiny a prosazování práv v oblasti řešení dluhové problematiky – oddlužení, hájení při soudních jednáních a hledání mimosoudního řešení.

A v neposlední řadě preventivními kroky před vznikem zadlužování osob cílové skupiny prostřednictvím individuálního nebo rodinného posilování finanční gramotnosti.

V oblasti práce s cílovou skupinou mladých osob 15+ potom prostřednictvím rozvíjení životních zručností, příkladů dobré praxe, inspirací, praktických aktivit, skupinovou/ individuální intervencí a osobním tutorstvem, podpořit preventivní aktivity, docílit rozvoje potřebných kompetencí a dovedností.

Cíle v obecné rovině bude dosaženo cestou individuální přímé práce s cílovou skupinou a poskytováním poradenství, podpory, motivace klientů k řešení, edukaci, doprovázením při řešení situace, individuálním poradenstvím, právním poradenstvím, prací s klientem s cílem vyřešení situace.

Očekávání projektu

Realizaci všech na sebe navazujících projektových aktivit tak bude přispěno k eliminaci problému na lokální úrovni, ve smyslu zabránění dalšímu

487 898 121

podatelna@mestoralsko.cz

RALSKO
OFICIÁLNÍ WEB MĚSTA

MĚSTO ▾ MĚSTSKÝ ÚŘAD ▾ TURISTIKA ▾ KONTAKTY ▾

edukaci, doprovázením při řešení situace, individuálním poradenstvím, právním poradenstvím, prací s klientem s cílem vyřešení situace.

Očekávání projektu

Realizaci všech na sebe navazujících projektových aktivit tak bude přispěno k eliminaci problému na lokální úrovni, ve smyslu zabránění dalšímu prohlubování současných problémů a současného stavu a předejde zhoršení negativních projevů současné situace. Aktivitu projektu se zaměřují na pravidelnou a intenzivní práci s CS, která se projeví zejména ve zvýšení sociálních kompetencí obyvatel v SVL ve smyslu schopnosti udržení bydlení a s tím související finanční stránkou domácnosti. Klienti pracovníků v oblasti bydlení i financí budou vedeni a připraveni k přijetí adekvátního bydlení, budou vedeni k ekonomickému a udržitelnému životnímu stylu, k získání vztahu k místu, kde žijí. Realizaci projektu dojde k vytvoření fungujícího systému zvyšování právního povědomí a právního poradenství v oblasti bydlení pro obyvatele SVL. Zlepšení očekáváme také v oblasti veřejného pořádku a občanského soužití – očekáváme, že díky pravidelné práci s klienty dojde ke zmírnění napětí mezi starší a mladší generací. Konkrétní změny očekáváme v podobě zlepšení životní situace obyvatel – realizaci komplexního dluhového poradenství u spolupracujících obyvatel, kterých se problém týká, zrušení exekucí (stále více jak 20 % exekucí je možné okamžitě zrušit, pokud by dlužníci včas vyhledali odbornou pomoc), konsolidovat dluhy tak, aby se staly co nejméně tíživými a bylo dosaženo reálnosti splátek a tím bylo možné zastavit další zadlužování. Projekt svou komplexností nabízí významné a ucelené nástroje pro sociální začleňování pro osoby, které z různých důvodů sami pomoc nevyhledávají, případně z počátku i odmítají. I z tohoto důvodu očekáváme zastavení zhoršování situace jednotlivců nebo i celých rodin a s tím související zlepšení celkového soužití v SVL.

Projekt obsahuje celkem sedm klíčových aktivit, z nichž šest je zaměřeno na přímou práci s cílovou skupinou a poslední, sedmá aktivita je v podstatě hodnotícím prvkem srovnávajícím stav na začátku a na konci realizace.

Klíčové aktivity

KA 01 – Motivace, oslovení a zapojení cílové skupiny
KA 02 – Analýza dluhové situace CS a posílení kompetencí CS v oblasti financí
KA 03 – Individuální práce s klienty
KA 04 – Preventivní práce s mládeží a setkávání mladých osob 15+
KA 05 – Zvyšování kompetencí klientů (CS) v oblasti bydlení, prevence ztráty bydlení
KA 06 – Tvorba edukačních a informačních materiálů k oblasti dluhů a prevence ztráty bydlení
KA 07 – Evaluace

Preventivní sociální práce v Ralsku, reg.č. CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597

Projekt je spolufinancován z finančních prostředků EU, prostřednictvím ESF, Operační program Zaměstnanost, státního rozpočtu ČR a rozpočtu města Ralska

Klíčové aktivity

KA 01 – Motivace, oslovení a zapojení cílové skupiny
KA 02 – Analýza dluhové situace CS a posílení kompetencí CS v oblasti financí
KA 03 – Individuální práce s klienty
KA 04 – Preventivní práce s mládeží a setkávání mladých osob 15+
KA 05 – Zvyšování kompetencí klientů (CS) v oblasti bydlení, prevence ztráty bydlení
KA 06 – Tvorba edukačních a informačních materiálů k oblasti dluhů a prevence ztráty bydlení
KA 07 – Evaluace

Finanční podpora

Celková částka – 4 008 375,00 Kč
Evropská unie prostřednictvím ESF Operační program Zaměstnanost – 3 407 118,75 Kč
Státní rozpočet ČR – 400 837,50 Kč
Vlastní zdroje – 200 418,75 Kč

Kontaktní spojení na odborného garanta projektu

Bc. Jana Srbová
E mail: srbova@mestoralsko.cz
Tel: 774 646 280

 Tématický akční plán pro oblast prevence kriminality města Ralsko 2020 – 2022 (1 MB)

Zdroj: <https://mestoralsko.cz/mesto/projekty/preventivni-socialni-prace-v-ralsku/>

Příloha 3 Závěrečný dotazník pro účastníky projektu

Dotazník připravila evaluátorka projektu, následně byl distribuován prostřednictvím členů projektového týmu mezi účastníky projektu v období duben–červen 2022 a to v tištěné podobě. Vyhodnocení dotazníků zpracovala evaluátorka projektu v období červenec–srpen 2022.

Dotazník zpětné vazby účastníků projektu

Preventivní sociální práce v Ralsku, reg.č. číslo CZ.03.2.60/0.0/0.0/16_052/0016597

1. **Ve kterých řešených oblastech jste získal/a podporu?** (vyberte i více odpovědí a vybrané odpovědi označte křížkem)

☐	Dluhy, exekuce, insolvence, poradenství v oblasti financí
☐	Bydlení
☐	Podpora mladých osob
☐	Jiné, uveďte konkrétní příklad:

2. **Měl/a jste podporu ze strany své rodiny?** (vyberte jednu odpověď a označte křížkem)

☐	Ne, své záležitosti si řeším sám
☐	Částečně, např. společnou účastí na hromadných / veřejných akcích atp.
☐	Ano, problém jsme řešili společně celá rodina
☐	Nevím, v mém případě to probíhalo takto: (uveďte jak)

3. **Když jste se rozhodl/a vstoupit do projektu, jaká jste měl/a očekávání?**

	Žádná očekávání jsem neměl/a, ale zpětně vidím, že to smysl mělo
	Žádná očekávání jsem neměl/a i teď si stále myslím, že to bylo zbytečné
	Očekával/a jsem, že mi pomohou vyřešit moji složitou finanční situaci a povedlo se
	Očekával/a jsem, že mi pomohou vyřešit moji složitou finanční situaci, ale nepodařilo se
	Očekával/a jsem, že mi pomohou vyřešit moji složitou bytovou situaci a povedlo se
	Očekával/a jsem, že mi pomohou vyřešit moji složitou bytovou situaci, ale nepodařilo se
	Očekávala/a jsem, že se dozvím pro život užitečné věci, a to se povedlo
	Očekával/a jsem, že se dozvím pro život užitečné věci, a to se nepovedlo

4. **Jakou složitou situaci Vám lidé z realizačního týmu projektu pomohli řešit?** *(uveďte vlastními slovy)*

5. **Mělo pro Vás něco z výše uvedeného seznamu zásadní význam? Bylo to pro Vaše rozhodnutí, zda v projektu spolupracovat něco z níže uvedeného důležité?**

	Pro mě byla důležitá pomoc při zjišťování všeho, co moji současnou situaci způsobilo a ujasnění si problému. Stanovení priorit a vysvětlení, co se v mé situaci dá dělat.
	Pro mě byla důležitá pomoc při vysvětlení obsahu úředních dopisů a důsledků nekonání z mé strany.
	Stala se pro mě dostupná pomoc právníka a možnost bezplatného podání insolvenčního návrhu.
	Nevím, pro rozhodování nic z výše uvedeného nemělo vliv.
	Něco jiného <i>(uveďte konkrétně co):</i>

6. **Město Ralsko v průběhu posledních let i přes komplikace spojené s Covid-19 a řadou omezení, pořádalo řadu akcí pro veřejnost. Pokud se těchto akcí zúčastníte, co je podle Vás na těchto akcích užitečné, zajímavé. A pokud se těchto akcí neúčastníte, proč?**

7. **Co Vás v posledních letech na Vašem životě trápí? (Vyberte více možností)**

	Trápí mi nedostatek pracovních příležitostí, stabilní a dobře ohodnocená práce
	Potřeboval/a bych mít vyšší kvalifikaci
	Složitá je pro mě dopravní dostupnost do okolních měst a obcí
	Jsme velká rodina, ale bydlíme v malém bytě
	Nedostatek peněz
	Využívám sociální dávky, ale nejsou snadno dostupné a jsou nízké na to, aby opravdu pomohly
	Necítím se dobře v bytě a domě, kde bydlím
	Je náročné ještě vedle práce řešit péči o děti a rodiče, nemám na to čas, ani peníze
	Vše je v pořádku, problémy žádné nemám.

